

LUNDS UNIVERSITET
Musikhögskolan i Malmö

EXAMENSARBETE 15hp

Höstterminen 2014

Läroarbilden i musik

Jenny Fransson

Två världar

En kvalitativ studie om El Sistema i Malmö

Handledare: Eva Sæther

Abstract

Title: Two worlds - A qualitative study of El Sistema in Malmö

Author: Jenny Fransson

The purpose of this study is to bring a clear picture of El Sistema in Malmö by illuminating the views and experiences of the teachers who are working there. El Sistema is in a way striving for double aims – on the one hand the social but on the other hand the musical aim. In this study the teachers' experiences of working towards these aims are examined. To me as a student of music teaching it is relevant to get at picture of what a teaching profession could include. There is also need for examining the work with El Sistema in Sweden since it is still a relatively newly accomplished work here.

The data is acquired through qualitative interviews, with teachers from El Sistema in Malmö as informants. The results show that there is a need for dialogue between teachers and leaders about how the work should be designed and which aims the work is striving for. This is because teachers should not have to work through pressure and worry because of unclear missions or expectations. The results also show that El Sistema in some ways differs from other music schools or projects - both by organization and definitions of aims, but also in the education. This leads to an in some ways different teaching profession for a teacher of El Sistema as compared to a teacher at for example the Municipal School of Arts in Sweden.

Keywords: El Sistema, music education, music teacher, discretionary power, discretion, Municipal School of Arts, educational sciences

Sammanfattning

Titel: Två världar - En kvalitativ studie om El Sistema i Malmö

Författare: Jenny Fransson

Den här studien syftar till att ge en tydlig bild av El Sistema i Malmö genom att belysa de uppfattningar och erfarenheter som finns bland lärarna som arbetar där. El Sistema kan sägas sträva efter en dubbel målsättning – dels en social, dels en konstnärlig. I den här studien undersöks lärarnas upplevelser av att arbeta efter dessa. För mig som musiklärarstudent är det relevant att få en bild av vad lärarprofessionen kan innefatta. Det finns också ett behov av att undersöka arbetet med El Sistema i Sverige då det fortfarande är en relativt nyetablerad verksamhet här.

Som insamlingsmetod av data har kvalitativa intervjuer använts, i vilka lärare på El Sistema i Malmö har varit informanter. Resultatet visar att det finns ett behov av dialog mellan lärare och ledare kring hur verksamheten ska utformas samt vilka mål arbetet ska sträva efter. Detta för att lärare inte ska uppleva press och oro kring otydliga uppdrag eller förväntningar. Resultatet visar också att El Sistema på vissa sätt skiljer sig från andra musikverksamheter - dels i organisation och målformuleringar, men också i undervisningssituationen. Detta för med sig att lärarprofessionen för en El Sistema-lärare i viss bemärkelse ser annorlunda ut jämfört med en lärare vid till exempel kulturskolan.

Nyckelord: El Sistema, musikpedagogik, musiklärare, lärarprofession, handlingsutrymme, kulturskola, utbildningsvetenskap

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	1
1.1 Uppsatsens upplägg	2
2. Syfte och frågeställningar	3
2.1 Avgränsning.....	3
3. Tidigare forskning.....	4
3.1 El Sistemas fundament.....	4
3.1.1 El Sistemas etablering.....	5
3.1.2 El Sistema i Malmö	6
3.1.3 Ett socialt hållbart Malmö.....	7
3.2 Olika röster om El Sistema	7
3.2.1 Internationell forskning kring El Sistema	8
3.2.2 Stiftelsen El Sistema.....	9
3.2.3 Forskning kring El Sistema i Göteborg.....	10
3.3 Musklärares profession.....	12
3.3.1 Handlingsutrymme	12
3.3.2 Musik som redskap för sociala mål eller konst för konstens skull	14
4. Metod.....	16
4.1 Metodval	16
4.2 Informanter och intervjuer	17
4.3 Analys och bearbetning	20
4.4 Etiska överväganden	21
4.5 Undersökningens tillförlitlighet.....	22
5. Resultat.....	24
5.1 Eleverna	24
5.2 Professionen.....	27
5.3 Det sociala ansvaret.....	29
5.4 Styrning och organisation.....	32

5.5 Sammanfattning.....	37
6. Diskussion	39
6.1 Lärarnas egna mål för El Sistema	39
6.2 El Sistema som en unik verksamhet.....	40
6.3 Vikten av tydliga uppdrag.....	42
6.4 Medial uppmärksamhet	44
6.5 Framtiden.....	45
6.6 Slutsatser och studiens bidrag.....	46
6.7 Vidare forskning	47
7. Referenser	49
Bilagor	52
Bilaga 1 – Samtyckesblankett till informanter	52
Bilaga 2 – Intervjuguide.....	53

1. Inledning och bakgrund

Jag hörde talas om El Sistema i en dokumentärfilm på SVT och blev efter att ha sett denna intresserad av att få veta mer. Jag fastnade för spelglädjen och entusiasmen bland både elever och pedagoger samt visionerna som tycktes sträcka sig långt bortom musikens värld.

Efter att ha diskuterat El Sistema med andra insåg jag att verksamheten, som från början kommer från Venezuela, idag finns över hela världen och däribland Malmö. El Sistema i Malmö är liksom andra El Sistema-verksamheter i Sverige knuten till kommunala kulturskolan men själva undervisningen bedrivs ute på två olika grundskolor. Verksamheten sker inte i projektform utan är en långsiktig verksamhet. Det finns förslag på att utöka verksamheten till fler grundskolor i kommunen. El Sistema i Malmö startades upp som Kulturnämndens främsta bidrag till att nå målen om en socialt hållbar stad efter det att Malmökommissionen hade rapporterat om social ojämlikhet i staden (Kulturnämnden, u.å., s. 1). Jag tyckte att det lät intressant med visionen om att bygga broar mellan olika kulturer och kontinenter med musiken som redskap. Jag vill med den här uppsatsen ge en tydligare bild av El Sistema i Malmö genom samtal med dess anställda pedagoger om hur de upplever sitt arbete som musiklärare - i relation till bakgrunden om El Sistema som åtgärd. Det finns ett behov av att belysa detta eftersom verksamheten är realtvt nyetablerad i Malmö.

I uppsatsen förekommer en del information som jag har fått genom informella samtal och möten med personal som jobbar för El Sistema i Malmö. Förutom mailkontakt med personalen så var jag bland annat på en av deras konserter under vårterminen 2014, då jag fick höra eleverna spela samt prata med några av lärarna och ledare för verksamheten. Jag blev då också tillfrågad om att följa med till El Sistema-lägret Side by side¹ som vissa elever och lärare från Malmö skulle åka till under sommaren. Jag bestämde mig för att åka dit och var alltså med på Side by side i juni 2014 i Göteborg. Under lägret samlades totalt 600 El Sistema-elever från Sverige och andra nordiska länder för att repetera gemensamt material som sedan spelades upp under en konsert på

¹ Side by side hölls mellan den 17-18 juni 2014. Dit åkte barn, föräldrar och lärare från olika El Sistema-skolor tillsammans med inbjudna gästartister en konsert ihop på Göteborgsoperan, totalt med runt 600 personer på scenen. Information hämtad från: http://www.elsistema.se/?page_id=2415

Göteborgsoperan. Det var en otrolig upplevelse att få vara med och följa hur alla barn tillsammans efter intensivt repeterande gjorde en oförglömlig konsert.

Under höstterminen 2014 gjordes ett samarbetsprojekt mellan El Sistema Malmö och Musikhögskolan i Malmö vilket bland annat innehöll en gemensam konsert. Jag som studerande av arrangering och komposition blev i början av terminen tillfrågad om att skriva ett stycke för detta tillfälle. Detta uppdrag innebar mer tid med El Sistema och gjorde mig om möjligt ännu mer säker på valet av ämne till mitt examensarbete.

1.1 Uppsatsens upplägg

I min inledning har jag beskrivit ämnesval för uppsatsen samt en motivering till varför mitt val föll på just detta. I nästkommande kapitel kommer jag att ange syfte och frågeställningar för min studie. I tidigare forskning tar jag upp litteratur och forskning på området för att ge en tydligare bild av bakgrund och historik kring mitt ämnesval. Kapitlet där efter beskriver den metod som jag har valt för studien. Jag kommer sedan att redovisa mitt resultat vilket bearbetas i resultatdiskussionen. Uppsatsen avslutas med en referenslista samt bilagor.

2. Syfte och frågeställningar

Lärarna på El Sistema arbetar efter en dubbel målsättning, dels efter den konstnärliga men också den sociala aspekten. Syftet med den här studien är att belysa vilka uppfattningar och erfarenheter som finns bland lärarna på El Sistema i Malmö vad gäller deras arbete samt mål för detta. Jag vill också ta reda på hur de arbetar mot dessa mål samt hur de ser på för- och nackdelar med den dubbla målsättningen. Det ges då möjlighet att jämföra yttre mål och förväntningar med lärarnas syn på arbetet mot dessa, samt att belysa hur varje lärare ser på sin roll som El Sistema-lärare. Frågeställningar för studien är följande:

- Vad ingår i professionen för en El Sistema-lärare?
- Vilka är El Sistemas lärares uppfattningar om och erfarenheter av arbetet mot målen för El Sistema?

2.1 Avgränsning

Fokus i denna studie ligger på en av de två skolor i Malmö där El Sistemas verksamhet bedrivs och studien kan därför inte vara allmängiltig för all liknande verksamhet i Sverige. Undersökningen bygger främst på uppfattningar och erfarenheter som finns bland lärare inom El Sistema i Malmö. Detta därför att dessa arbetar i verksamheten och därför kan tänkas ha betydelsefull information om hur de mål som finns för El Sistema eftersträvas.

3. Tidigare forskning

I följande kapitel redogörs för forskning och andra källor som har anknytning till studiens frågeställningar och syfte. Citat och resultat från andra studier kommer att presenteras för att ge en tydligare bild kring ämnet i den här studien. Följande teman kommer att presenteras: El Sistemas fundament, olika röster om El Sistema respektive musiklärares profession.

3.1 El Sistemas fundament

El Sistema grundades 1975 i Venezuela av läraren och musikern José Antonio Abreu. Målsättningen var att bygga en organisation med specifika pedagogiska, sociala och konstnärliga aspekter. Abreu ville framför allt rikta skolan till barn och ungdomar i socialt utsatta områden och började verksamheten med endast 11 elever i ett garage. Idag medverkar 400 000 av Venezuelas barn, varav de flesta kommer från socioekonomiskt utsatta områden (Tunstall, 2012). Det finns nu cirka 31 symfoniorkestrar samt 125 ungdomsorkestrar och körer där utbildning hör till. Det är ett statligt finansierat system. Abreu och hans organisation har för sitt arbete mottagit ett stort antal priser, bland dessa kan nämnas Right Livelihood Award (även kallat ”Det alternativa Nobelpriset”) 2001, Polarpriset 2009 samt TED prize 2009 (Tunstall, 2012). På den Venezuelanska El Sistema-stiftelsens hemsida beskrivs det kollektiva lärandet som ett verktyg för integration, genom att barn och ungdomar i socioekonomiskt utsatta områden ges möjlighet till utbildning (Fundación Musical Simón Bolívar, 2013). Abreu berättar i ett tal på TED² att han har en vision om att ge alla barn möjlighet till musikundervisning, precis som han själv har fått. Han hävdar att musik är en mänsklig rättighet vilken inte får begränsas till eliten.

In its essence, the orchestra and the choir are much more than artistic structures: they are examples and schools of social life, because to sing and to play together means to intimately coexist toward perfection and excellence, following a strict discipline of organization and coordination in order to seek the harmonic interdependence of voices and instruments. (Abreu, 2009)

² TED är en organisation som låter entreprenörer från olika ämnesområden berätta om sina idéer, genom max 18 minuter långa tal. Förutom detta delar de även årligen ut priset Ted Prize. Information hämtad 2014-11-15, från <http://www.ted.com/about/our-organization>

På detta sätt menar Abreu att musiken bidrar till solidaritet och gemenskap bland de barn som medverkar. Samtidigt så utvecklas barnens självkänsla och de fostras även i etiska värden: "It's a program of social rescue and deep cultural transformation designed to the whole Venezuelan society with absolutely no distinctions whatsoever, but emphasizing on the vulnerable and endangered social groups" (Abreu, 2009). Han beskriver effekter av El Sistema på tre områden, nämligen den personliga utvecklingen, familjen respektive bostadsområdet. Känslan av att inte ha en egen identitet beskrivs som ett större problem än att inte ha mat för dagen. Att en elev då finner en musikalisk identitet och därmed får ökad självkänsla och motivation på andra områden beskriver Abreu som ett sätt att skapa förebilder för andra personer i liknande situationer. Musiken blir en alternativ väg för de barn som enligt Abreu hade riskerat att hamna i fel sällskap. Han är noga med att betona att systemet och verksamheten för El Sistema i Venezuela inte är tänkt att kopieras rakt av till nya platser, utan att det bör anpassas efter de behov och intressen som finns i det lokala samhället (Abreu i Tunstall, 2012).

3.1.1 El Sistemas etablering

Internationellt sett har El Sistema-inspirerade verksamheter brett ut sig i mer än 40 länder över hela världen (Fundación Musical Simón Bolívar, 2013). I Sverige startades den första verksamheten inspirerad av El Sistema i förorten Angered i Göteborg 2010 efter ett samarbete mellan Angereds kulturskola och Göteborgs Symfoniker med dåvarande chefsdirigent Gustavo Dudamel. Idag finns El Sistema via kommunala kulturskolan i samtliga 10 stadsdelar i Göteborg men också i Eskilstuna, Falkenberg, Motala, Stockholm, Södertälje, Umeå och Malmö (Stiftelsen El Sistema, 2014a). I september 2014 beviljades ytterligare nio kommuner medel för att starta upp verksamhet framöver (Stiftelsen El Sistema, 2014b). Sedan hösten 2014 finns en musikhandledarutbildning med inriktning mot El Sistema på Härnösands folkhögskola samt på Göteborgs universitet, vilken riktas till personer med grundläggande behörighet. Kursens innehåll fokuserar på El Sistema i Göteborg där även fältbesök görs. På Göteborgs universitet heter kursen "El Sistema – musik som verktyg för social utveckling" och deltagare som är intresserade av social hållbar utveckling efterfrågas. Kursens syfte är att ge inblick i verksamheten för El Sistema samt att förbereda för dess form i kulturskolan eller motsvarande skolmiljö. I kursen ges både konkreta

arbetsmetoder samt kunskap om musikaliskt lärande med fokus på sociala mål (Göteborgs universitet, 2010).

3.1.2 El Sistema i Malmö

I Malmö har El Sistema funnits sedan mars 2013 och har idag via kulturskolans regi 450 involverade barn och ungdomar. Undervisningen sker på två olika grundskolor där ett samarbete sker med både förskola, grundskola och fritidshem. Elever som går på dessa skolor är välkomna att anmäla sig till musikverksamheten. Till samarbetet hör också Musikhögskolan i Malmö och Malmö symfoniorkester. På schemat finns förskolekör, förskoleklassrytmik, tvärflöjt, fiol, kör och rytmik. Inför höstterminen 2014 utökades verksamheten till att även innehålla celloundervisning. Totalt är sju pedagoger anställda. Undervisning sker under tre dagar i veckan – måndagar, onsdagar och torsdagar - direkt efter skoldagens slut. På onsdagar bjuds eleverna med sina familjer in till *Vänstay*³. All undervisning sker i grupp. Eleverna är ofta ute och spelar på både konserter, stora konferenser och seminarier och har bland annat spelat ihop med Malmö symfoniorkester på konserthuset (Malmö Stad, u.å.a). I verksamheten förekommer också olika typer av läger. Bland dessa kan nämnas Side by side (se Inledning) i Göteborg för elever i El Sistema.

El Sistema tillhör kulturskolans verksamhet och de följer därför också samma uppdrag. Detta uppdrag beskrivs som tydligt politiskt och ska med utgångspunkt i FN:s barnkonvention finnas till för stadens alla barn – oavsett sociala, kulturella och ekonomiska förutsättningar. På Malmö stads hemsida beskrivs konceptet för El Sistema som ”en undervisningsmodell där musik används som verktyg för social och mänsklig utveckling” (Malmö Stad, u.å.b). Konstnärlig kvalitet genom förebildning anges som det gemensamma målet. Här betonas också familjens känsla av delaktighet, mycket tid tillsammans för eleverna samt att undervisningen bör ske kontinuerligt under hela uppväxten. Eleverna kan börja redan vid två års ålder. Eleverna ska få en demokratisk skolning genom gruppundervisning i både orkester och kör, vilka också ska ge eleverna en känsla av delaktighet och samhörighet. En annan aspekt som tas upp som central är möjligheten för eleverna att uppträda och stå på scen i olika sammanhang.

³ Vänstay är en del av El Sistema och fungerar som mötesplats för elever och deras familjer, med utgångspunkt i att familjens delaktighet är av betydelse för elevernas utveckling samt måluppfyllelse för El Sistemas verksamhet. Information hämtad från: http://www.elsistema.se/?page_id=214

3.1.3 Ett socialt hållbart Malmö

Kommunstyrelsen i Malmö bestämde i början av 2011 att tillsätta en kommission vars uppdrag var att analysera och ge förslag på åtgärder för att minska den ojämlika hälsan i Malmö (Malmökommissionen, 2013). Att jämna ut ojämlikheterna i hälsa skulle göras genom att förändra de sociala bestämningsfaktorerna till att bli mer jämlika. Kommissionen fick namnet *Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö* vilken efter två år hade tagit fram 31 underlagsrapporter samt en slutrapport där sammanlagt 200 förslag på åtgärder presenterades (Malmökommissionen, 2013). I rapporten framkommer att skillnaderna i hälsa och medellivslängd mellan olika grupper i Malmö har ökat drastiskt under de senaste decennierna. Samtidigt beskrivs Malmös kulturliv som en möjlig orsak till att inte fler konsekvenser setts till följd av detta.

Kulturlivet och civilsamhället fungerar som sammanbindande kitt – som väver ihop staden och som påverkar människors hälsa, delaktighet och känsla av sammanhållning. [...] Kommissionens övertygelse är att Malmös kulturliv utgör en vital del av stadens sociala integration och sammanhållning. Inte minst för barnen fungerar kulturen som en stärkande kraft. (Malmökommissionens slutrapport, 2013, s. 37)

Med Malmökommissionens slutrapport som bakgrund beslutade Kulturnämnden att en av flera åtgärder skulle bli att starta upp El Sistema i Malmö: ”El Sistema ska ses som Kulturnämndens främsta bidrag för att nå Malmö stads mål om en socialt hållbar stad” (Kulturnämnden, u.å., s. 1). Kulturnämnden beskriver att kulturen har ett egenvärde men samtidigt innefattar många kvaliteter som hör ihop med ett socialt hållbart samhälle (Kulturförvaltningen, 2013). De instämmer med Malmökommissionen om att insatser bör införas tidigt i livet – i ung ålder och ska vara tillgängliga för alla, oavsett bakgrund. Verksamheten för El Sistema i Malmö kan därför sägas sträva efter dubbel målsättning, nämligen både social och konstnärlig.

3.2 Olika röster om El Sistema

Det finns olika meningar om vad El Sistema verkligen står för, vilka kan skilja sig markant beroende på var man letar. I Sverige har verksamheten endast funnits sedan 2010 och forskning kring den finns än så länge inte i någon större utsträckning. Monica Lindgren och Åsa Bergman har dock studerat El Sistema i Göteborg och bland annat publicerat en artikel kring detta under 2014. Internationellt sett har El Sistema på vissa

håll funnits längre vilket också gör att det finns mer forskning kring El Sistema på internationell nivå.

3.2.1 Internationell forskning kring El Sistema

Det internationella nätverket Sistema Global presenterade 2013 en genomgång av litteratur som behandlar El Sistema. Här sammanfattas El Sistema och presenteras enligt följande:

The programme is founded on holistic principles of collective, cooperative education characterized by trust, support for self-esteem, empathy, team-based approach, commitment, structure, and discipline. Sistema teachers function somewhat as 'social pedagogues' whose role is to support the child's overall development, including musical, cognitive, social, and creative. (Sistema Global, 2013, s. 14)

Huvudmålet med El Sistema beskrivs som ett sätt att försöka skapa social förändring för unga människor som lever i socioekonomiskt utsatta områden, genom att ge dem möjlighet till musikutbildning. I Skottland finns sedan 2008 *Big Noise* som är en orkesterverksamhet inspirerad av El Sistema. Big Noise samarbetar som partner med El Sistema i Venezuela och har följande mål: "to transform lives with music" (Sistema Scotland, u.å.). Verksamheten beskrivs främst som socialt inriktad. Projektet ska utvärderas och de första resultaten presenteras under 2015. Som bakgrund till och planering av detta utvärderingsarbete skriver Chris Harkins (2014) i sin avhandling följande:

Sistema Scotland is on a mission to transform lives through music. Through its 'Big Noise' programme Sistema Scotland believes that children from disadvantaged backgrounds can gain significant social benefits by playing in a symphony orchestra. (Harkins, 2014, s. 4)

Harkins ser en problematik i mätandet av sociala effekter, dels i hur man faktiskt ska kunna mäta det men också kring huruvida man ska mäta effekter av musikverksamhet över huvud taget. Borchert (2012) har också forskat kring El Sistema, både vad gäller verksamheten i Venezuela och i Skottland. Han menar att det saknas belägg för att kunna säga att deltagande i El Sistema räddar liv, på det sätt som han menar att konceptet presenteras på. Även Sistema Global (2013) menar att det finns luckor vad gäller forskningsbelägg för vissa delar av El Sistemas visioner. Borchert efterfrågar forskning som visar att positiva sociala effekter faktiskt är följden av att delta i verksamheten. Han menar att El Sistema ger en bild av verksamheten som en

mirakelkur och framhåller försiktighet som en viktig aspekt när det gäller den typen av uttalanden. Borchert är kritisk till att El Sistema ska kunna lösa några sociala problem i de skotska orter där verksamheten finns, bland dessa Raploch som han beskriver som en ort med en lång historia av fattigdom och social exklusion. Han tycker att det är naivt att tro att gratis musikundervisning ska kunna lösa samhällsproblem, som i sig funnits under flera generationer. Han är dock positiv till initiativet El Sistema i bemärkelsen att det ökar tillgången till musikverksamhet samt att musiken kan vara en viktig del i en persons individuella utveckling.

3.2.2 Stiftelsen El Sistema

Stora delar av den beskrivning som Malmö Stad ger av El Sistema påminner om eller är direkt hämtade från Stiftelsen El Sistemas hemsida. Uppdraget för Stiftelsen El Sistema beskrivs som att främja musikutbildning för att ge barn möjlighet till en positiv social förändring i livet (Stiftelsen El Sistema, 2014c). Vidare beskriver stiftelsen sin bild av El Sistema som en filosofi snarare än en metod, och att det i Sverige snarare rör sig om en ny form av utbildning i musik där det gemensamma målet är konstnärlig kvalitet. Stiftelsen har valt ut vissa arbetsätt, bland annat gruppundervisning, som används av El Sistema i Venezuela för att i Sverige försöka hitta nya former för musikundervisning. Gruppundervisning beskrivs som ett sätt för barn att lära sig att samarbeta och att utvecklas socialt genom att samspela och att ta ett personligt ansvar för gruppens gemensamma mål. Även familjens delaktighet betonas, vilket man arbetar för genom att ha gemensamma mötesplatser, bland annat Vänstay, med utgångspunkten att det är betydelsefullt för barnets utveckling. De menar att El Sistema utgör en möjlighet för familjer att känna delaktighet i ett socialt sammanhang på hemmaplan. Vikten av förebilder betonas och i verksamheten syns detta genom de samarbeten som finns med professionella symfoniorkestrar – till exempel Göteborgssymfonikerna eller Malmö symfoniorkester. Förebildning sker också genom att äldre ungdomar, som spelar ett instrument, efter ett volontärsprogram ska kunna vara medhjälpare åt eleverna.

Tiden och kontinuiteten är en annan aspekt som beskrivs som central. Istället för enskild undervisning som bygger på att eleven övar själv hemma för att få kontinuitet så ska tre lektioner i veckan ges. Detta motiveras bland annat med att barnen inte alltid hinner öva hemma och att övningsrutiner ofta byggs upp tillsammans med kunniga

föräldrar. Detta upplägg liknas vid idrottens och beskrivs som avgörande för elevens sociala och individuella utveckling i musik. Vad gäller metoder, former och innehåll i undervisning beskrivs detta som ett relativt okonventionellt arbetssätt jämfört med annan svensk orkesterundervisning. Bland annat beskrivs en flexibel syn på musikundervisning där gehör varvas med notläsning och skapande, och där olika genrer behandlas genom att eleverna både sjunger, spelar och använder rörelse (Stiftelsen El Sistema, 2014d).

3.2.3 Forskning kring El Sistema i Göteborg

Lindgren och Bergman (2014) har undersökt El Sistema med fokus på dess verksamhet i Göteborg. De beskriver konceptet som en relativt strikt organisation som kan liknas vid grundskolans, med vissa förutbestämda delar och metoder. Inom verksamheten finns ramar som styr undervisningsmetod, musikaliskt och socialt förhållningssätt men också val av repertoar – allt baserat på en filosofi om att musiken kan användas som redskap för social utveckling. Vidare tillhör El Sistema i Göteborg kulturskolan men relationen till kulturskolan är något odefinierbar: ”Att verksamheten på en och samma gång kategoriseras som både en kulturskola och något annat än en kulturskola tyder på att något står på spel” (Lindgren & Bergman, 2014, s. 113). Detta beskrivs med en möjlig förklaringsmodell om att marknaden påverkar organisationerna genom att efterfrågan styr, och att denna konflikt skulle kunna spela in i frågan. Vidare betonas det gemensamma målet med konstnärlig kvalitet, vilket syns bland annat genom att välutbildade lärare som ofta spelar flera instrument har anställts, samt samarbetet med Göteborgssymfonikerna och deras dirigent vid konserttillfällen för att nå en hög musikalisk nivå. Vidare tas också aspekten med den klassiska musikinriktningen upp, vilken i verksamheten även kombineras med andra genrer. Att även andra musikformer används verkar dock inte vara ett problem utan ses mer som ett didaktiskt val där olika genrer lämpar sig för olika beroende på vilka musikaliska aspekter eleverna ska träna på. Lärarna i deras studie verkar däremot hellre tala om den sociala aspekten av verksamheten än den musikaliska kvaliteten.

Uppenbarligen finns en ambivalens här och kanske också en rädsla för att i alltför hög utsträckning positionera verksamheten som inriktad mot en hög musikalisk kvalitet. Frågan är varför? Kan El Sistema riskera att uppfattas som i första hand en elitsatsning och först i andra hand som ett socialt projekt? (Lindgren & Bergman, 2014, s. 114)

Samtidigt betonar samarbetspartnern Göteborgssymfonikerna visionen för El Sistema i Göteborg som att ta fram musiker med hög nivå, men säger å andra sidan att lärarnas uppgift är att vara med barnen snarare än att vara musiker. Den dubbla rollen som lärarna får vad gäller musiklejare respektive socialarbetare är en av de faktorer som tas fram när verksamheten framställs som unik. Vidare är identitet en annan återkommande aspekt som används på olika sätt. Dels är det gruppidentiteten som stärks med hjälp av den gemensamma repertoaren där texter innehållande ”Vi är El Sistema!” finns, men även den enskilde elevens personliga identitet framhålls som ett viktigt syfte med verksamheten. Den egna identiteten söks i sin tur också på olika sätt, bland annat genom att varje elev har en bild av sig själv som elev i El Sistema på sitt instrumentfodral för att stärka sin musikeridentitet. Den sociala aspekten av El Sistema framhålls främst på två sätt – dels som social utveckling för den enskilde eleven men också för samhället. För samhället anges orkesterverksamheten som en metod för att lära eleverna demokratiska värden och utveckla samarbetsförmåga, medan själva musikundervisningen i sig ska främja den enskildes sociala utveckling. El Sistema i Göteborg har en tydlig politisk profil i vilken den sociala aspekten används flitigt för att legitimera projektet, och då genom att använda musiken som redskap för att förbättra ett orättvist samhälle. I den här frågan diskuteras också huruvida musikens egenvärde ska betonas eller ej. Med ambitionen om att ”verka för inkludering och fungera som en interkulturell dialog” (Lindgren & Bergman, 2014, s. 123) beskrivs dock ett tillfälle på Vänsby som tyder på det motsatta. En förälder beskrivs utav en lärare som ”muslimsk” på grund av sin slöja, vilket visar tecken på en exotisering av och syn på mamman som avvikande från normen. Detta exempel kan ses som kontrast till visionen om att bidra till inkludering. I studien beskrivs också ett antal andra motsättningar i verksamheten. Bland annat diskuteras den bristande legitimitet som den svenska kulturskolan idag visar i forskning:

Vad ska vi ha musikundervisning till? Till vilken nytta? El Sistema intar en klar position här i sitt dubbla uppdrag. Å ena sidan är verksamheten starkt kopplad till musik som medel, snarare än som mål. [...] Men å andra sidan ser vi dessutom en stark koppling till musik som mål. (Lindgren & Bergman, 2014, s. 124)

I detta sammanhang beskrivs El Sistema ha en legitimitet på grund av sin dubbla målsättning. El Sistema jämförs också med andra musikinriktade verksamheter med andra mål än själva musiken, till exempel ”Dansmatte” eller musik som redskap för språklärande. Skillnaden är dock att El Sistema är inriktad mot social utveckling. Att El

Sistema i Göteborg framhåller denna dubbla målsättning beskrivs som unikt, jämfört med andra liknande verksamheter. En annan motsättning som beskrivs är den inriktning som görs mot vissa genrer, vilket begränsar friheten och öppenheten samt eventuellt i förlängningen också jämställdheten. De menar dock att just denna specialisering kan ses som ett sätt att utmana den syn som finns på musikundervisning i dagens samhälle, vilken är starkt påverkad av marknad och efterfrågan.

3.3 Musikhärs profession

I samhällsvetenskap används begreppet *profession* för att definiera gemensamma drag inom en viss yrkesgrupp. Definitionen av profession skiljer sig mellan olika forskare, men kan till exempel handla om att avgränsa ett visst yrkes arbetsområde från andra (Fjällström, 2006). Han betonar vikten av att lärare har en uttalad yrkesetik och därmed öka yrkets status genom att skapa en profession, likt traditionella professioner som advokat eller läkare. Enligt Rostvall och West (1998) har begreppet blivit viktigt i och med den ökande specialiseringen på arbetsmarknaden. I följande avsnitt diskuteras olika syn vad gäller musikhärs profession, roll samt musikens status i skolväsendet.

3.3.1 Handlingsutrymme

Houmann (2010) diskuterar olika faktorer som påverkar musikhärs handlingsutrymme:

Att vara musikhärs innebär att ta ansvar för sitt ämne och dess handlingsutrymme. Musikhärs befinner sig i en professionssfär mellan organisationens uppdrag och elevernas och föräldrarnas intresse. I den sfären, handlingsutrymmet, ska musikhärs verka och överväga vad som är lämpligt att göra i den aktuella situationen. (Houmann, 2010, s. 50)

Handlingsutrymmet beror på en rad olika faktorer och beskrivs som möjligheter eller begränsningar i arbetet. Mål som musikhärs arbetar efter är en faktor som påverkar, och inom dessa ryms både de mål som lärare själva sätter för sin undervisning men också yttre mål i form av styrdokument. Yttre mål, vilka är beskrivna utifrån, upplevs enligt Rostvall och West (1998) ofta som otydliga. Att kulturskolor i princip har saknat konkreta styrdokument kan dels bero på deras ”historiska framväxt och heterogena lärarkategorier” (Rostvall & West, 1998, s. 109). Mål inifrån verksamheten beskrivs som viktiga eller eventuellt till och med avgörande för att kunna utveckla den egna

undervisningen. Formulerade mål kan både skapa möjligheter och begränsningar för läraren (Houmann, 2010). I det första fallet kan mål fungera som en arbetsbeskrivning för läraren och samtidigt vara en verksamhetsberättelse för rektor och ledning – alltså på ett högre plan. Att föra dialog och på så sätt sträva mot att ha ett gemensamt synsätt kring detta beskrivs som en central del i skapandet och utvecklingen av handlingsutrymmet. Att som lärare få lov att fatta egna beslut, tid för samtal och en öppen miljö beskrivs som andra faktorer som avgör skapandet av handlingsutrymme. Houmann ser också i sitt resultat att diskussioner i vissa fall undviks för att inte förtydliga meningsskiljaktigheter, och pekar på att musikleklärrollen ser olika ut för olika personer: ”Att vara musiklejare innebär inte samma sak för alla. Lärare har olika syn på sig själva och sin roll i skolan och i förlängningen, på skolans och kulturens roll i samhället” (Houmann, 2010, s. 154). Samtidigt menar hon att olika åsikter bör ses som en fördel för dialogens utveckling i sammanhanget. Vad lärare upplever som meningsfullt i sitt yrke finns det också delade meningar om, där ett exempel är mötet med och relationen till eleverna som meningsskapande.

Under de senaste två decennierna kan en förändring ses där lärares arbetsvillkor har förändrats, bland annat vad gäller ansvar och professionalisering. Dessa beskrivs ofta vara motsägelsefulla (Houmann, 2010). De stora förändringarna i samhälle och arbetsliv, bland annat vad gäller internationalisering, konkurrens och ekonomi innebär en ökad förändringstakt även i skolan. Skolan och lärarna måste anpassa sig och tillsammans med flera aktörer utvecklas efter de förändringar som sker på samhällsnivå. När reformer av olika slag genomförs blir ibland lärare lidande med anledning av otydliga riktlinjer och uppdrag. Hargreaves och Goodson (2003) beskriver lärares uppdrag som grunden för utveckling och förändring i samhället, men att lärare under de senaste decennierna har fått stå ut med många olika reformer och politiska beslut, vilket kan bli påfrestande. Rostvall och West (1998) beskriver att det under senare tid ökade intresset för målformuleringar delvis kan bero på kulturskolornas minskade budgetanslag, vilket i sig kan förklaras med att kulturskolan är en frivillig skolform. Det finns då ett större behov av att argumentera för musikens betydelse för samhället. De beskriver vidare att de sett en förändring i kulturskolelärares attityder vad gäller synen på beskrivna mål för undervisningen, från en skeptisk syn till en mer öppen syn. Läroplaner beskrivs som tidsdokument där ”politikerna antas stå för den värdeladdade delen av innehållet, medan experterna utifrån sina vetenskapligt och förmodat objektiva

utgångspunkter antas kunna ta fram den senaste forskningen” (Rostvall & West, 1998, s. 111). Trots att kulturskolan inte ingår i de läroplaner som finns för grundskola och gymnasium så efterfrågar kommunen ändå ibland samma planeringskrav vad gäller lokala målformuleringar: ”Man skulle lite tillspetsat kunna säga att kommunen fransäger sig ansvaret att formulera planer från sina verksamheter” (Rostvall & West, 1998, s. 112). En problematik i detta är att det till skillnad från grundskola och gymnasium inte finns statliga målbeskrivningar för kulturskolan.

3.3.2 Musik som redskap för sociala mål eller konst för konstens skull

Det finns olika meningar om vilken roll musikundervisningen ska ha i samhället. Liksom Houmann (2010) menar även Rostvall och West (1998) att samhället ställer stora krav på snabb förändring inom skolan. Rostvall och West (1998) menar att en förändring som sker är att musiken får en betydande funktion som verktyg för möten mellan olika kulturer och traditioner. Som identitetsskapande hos barn och unga tror de att musiken och kulturen allt mer kommer att användas för att ta tillvara på barnens traditioner för att skapa delaktighet. Dillon (2007) har undersökt vad elever upplever som meningsfullt i musikundervisning, och menar att det sker en förändring vad gäller fokus i musikundervisning. Från att musiken har varit en central del är nu snarare fokus på studentens känsla av personlig, social och kulturell meningsfullhet. Han menar att detta leder till ett viktigt uppdrag för musiklektörer och ledare av musikverksamheter - att fokusera på musik som ett möjligt redskap för sociala mål. Han menar att musiken är ett sätt att förena människor samt förstå varandra över kulturella gränser.

Winner, Goldstein och Vincent-Lancrin (2013) betonar i sin OECD-rapport vikten av att inte generalisera vad gäller samband mellan undervisning i estetiska ämnen och höga skolresultat samt ökad motivation inom andra områden. De efterfrågar mer forskning på området men menar också att konsten bör få en naturlig plats i utbildning utan att behöva vara ett medel för att lösa problem inom andra områden. Detta argumenteras för genom att konsten alltid har varit en del i alla kulturer, och därför bör ses som en mänsklig rättighet som är viktig i sig själv. Samtidigt som de menar att det behövs mer forskning på området så tar de fram vissa studier där resultat visar positiva effekter bland elever som deltar i konstundervisning:

Students who gain mastery in form of art may discover their life's work or their life's passion. But for all children, the arts allow a different way of understanding than the sciences. Because they are an arena without right and wrong answers, they free students

to explore and experiment. They are also a place to introspect and find personal meaning. (Winner, E., Goldstein, T.R. & Vincent-Lancrin, S., 2013, s. 20)

Undervisning i estetiska ämnen beskrivs som ett forum där elever får möjlighet att testa sig fram och där ett andra typer av förståelse än i vetenskap möjliggörs. Samtidigt framhålls att forskning som argumenterar både för och emot musikens sociala effekter har gjorts.

4. Metod

I detta kapitel förklaras de metoder som använts för studien, samt ges en motivering till varför just dessa har använts. Vidare redogörs för datainsamling och urval av informanter samt analys av data. I slutet av kapitlet beskrivs etiska överväganden samt undersökningens tillförlitlighet.

4.1 Metodval

Inom vetenskaplig forskning används främst kvalitativa och kvantitativa inriktningar. I en kvantitativ studie har forskaren ofta sedan tidigare en hypotes om resultatet och det resultat som framkommer är generaliserbart och mätbart. Det urval av informanter som ingår i undersökningen bör vara så representativt som möjligt för att resultat ska kunna appliceras på andra och inte vara unikt för det urval som gjorts. Forskare som gör kvantitativa studier strävar ofta efter att kunna replikeras, det vill säga att studiens tillvägagångssätt beskrivs så tydligt att andra forskare ska kunna följa samma mönster och utan mänsklig påverkan komma fram till samma resultat (Bryman, 2011). Metoder som kan användas är till exempel standardiserade test, enkäter, strukturerade intervjuer, strukturerade observationer eller noga kontrollerade experiment (Stukát, 2011). Inom samhällsvetenskaplig forskning har historiskt sett den kvantitativa forskningsinriktningen varit vanligast. Under senare tid har den kvalitativa forskningen dock fått ett större genomslag men är inom vissa områden inte lika vanlig som den kvantitativa (Kvale & Brinkman, 2009). Kvantitativ forskning inom samhällsvetenskap får ibland kritik för att inte ta hänsyn till det faktum att människor tolkar den värld de lever i, till skillnad från objekt i naturvetenskapen där system och mätbara resultat kan lämpa sig bättre. Detta skulle kunna ge en bild av att den sociala verkligheten inte är beroende av de individer som skapar den. En annan kritisk aspekt är risken för att informanter i en enkätundersökning tolkar frågor olika, samt att deras svar kan skilja sig i intervjusituationen jämfört med hur deras spontana svar i en vardagssituation hade formulerats (Bryman, 2011).

Det som används som utgångspunkt i en kvalitativ metod är människors upplevelser av ett specifikt ämne och att utifrån dessa försöka förstå personernas handlande i analysarbetet (Bryman, 2011). Inom kvalitativ forskning finns ett antal metoder som

kan användas vid datainsamling, bland annat olika typer av intervjuer. Då har forskaren möjlighet att få tydliga och redogörande svar av informanten och kan även ställa följdfrågor eller be om förtydligande, allt för att undvika feltolkningar eller missförstånd. Forskningsintervjun påminner om vardagslivets samtal men är ett professionellt samtal. I intervjun nås kunskap i interaktionen mellan intervjuaren och den som intervjuas (Kvale & Brinkman, 2009). Att som forskare följa informanten och samtidigt delta i en situation där informanten är verksam, deltagande observation, är en annan metod inom kvalitativ forskning. Även öppna enkäter är en möjlig metod, då informanten ges möjlighet att uttrycka sig redogörande i text. Ofta förekommande kritik mot kvalitativa studier är att de kan liknas vid vardagliga samtal och därav kan upplevas som enkla. Det finns också uppfattningar om att kvalitativ forskning inte skulle vara tillräckligt objektiv eller värdeneutral, med tanke på dess beroende av det mänskliga samspel som är en del av till exempel intervjusituationen. Andra kritiker menar att vetenskap måste vara inriktad mot att söka lagar och system samt att resultaten alltid är statistiska, vilket då inte sägs stämma in med den kvalitativa forskningen (Kvale & Brinkman, 2009).

I den här studien har jag valt att använda en kvalitativ datainsamlingsmetod i form av semistrukturerade intervjuer. Eftersom jag är intresserad av de lärare som jobbar med El Sistema och deras upplevelser och tankar kring arbetet med detta så anser jag att kvalitativa intervjuer är det mest optimala metodvalet. Detta för att kunna förstå och belysa lärarnas erfarenheter på ett djupgående sätt.

4.2 Informanter och intervjuer

Valet av informanter har gjort delvis slumpmässigt men också utifrån det geografiska läge där deras arbetsplatser finns. Eftersom studien är avgränsad till El Sistema i Malmö var det lärare från just de två skolor i Malmö där El Sistema bedrivs som tillfrågades att delta. Av de totalt sju lärare som arbetar för El Sistema i Malmö skickades mailförfrågan till sex stycken av dessa. Den sjunde läraren var helt nyanställd och eftersom studien byggde på tankar och erfarenheter av arbetet med El Sistema så var inte den personen relevant. Urvalet av informanter utifrån de två skolorna skedde slumpmässigt. I nuläget är det enbart kvinnliga lärare som arbetar med El Sistema i Malmö. Huvudinstrument är antingen flöjt, fiol, cello eller rytmik. Deras

huvudinstrument nämns inte i uppsatsen just för att det är en känslig punkt i frågan om konfidentialitet. Antalet informanter var tre för att i intervjusituationen verkligen kunna gå in på djupet och att inte få en alltför spretig och osammanhängande resultatdel där analysarbetet hade kunnat riskera att bli ytligt. De tre informanterna kom från samma skola, utav de två skolor i Malmö där El Sistema är placerad. Denna skola benämns i den här studien som ”skola 1”. De tre informanterna var alltså kollegor och vana vid att arbeta i team, vilket också innebar att de kände varandra väl.

Avsikten var att göra enskilda intervjuer, vilket också blev fallet med den första av dessa. På grund av tidsbrist samt en viss oro från informanternas sida angående konfidentialitet, med tanke på det låga antal lärare som jobbar för El Sistema i Malmö, bestämdes inför det andra intervjutillfället att de tre pedagogerna skulle intervjuas i grupp. Detta innebär att en av informanterna har varit med i dels en enskild intervju men också tillsammans med de andra två informanterna i grupp. Jag har i uppsatsen använt mig av figurerade namn för informanterna, och hur de anges samt vem som varit med i vilken intervju beskrivs i följande tabell:

Informant	Intervjutillfälle
Moa	1 och 2
Julia	2
Kim	2

Intervjuerna gjordes under september och oktober månad 2014. Längden för intervjuerna varierade mellan 43 och 48 minuter. Semistrukturerade intervjuer, som har använts i denna studie, innebär att forskaren bestämmer ett antal teman som ska diskuteras under intervjun, men också lämnar frihet åt forskaren till att kunna ändra ordning på frågor eller omformulera frågor beroende på situation. De olika teman som bestäms kan finnas med i en intervjuguide som används vid intervjutillfällen (se bilaga 2). I semistrukturerade intervjuer finns ett stort utrymme för intervjupersonen att svara med egna ord och forma sitt svar relativt fritt (Patel & Davidsson, 2011). En intervjuguide gjordes för att användas vid den första och enskilda intervjun i den här studien. Efter att ha genomfört intervjun gjordes vissa marginella justeringar i guiden för att förtydliga syftet med varje fråga. De frågor som ställdes vid den andra intervjun var dock mycket lika de som ställdes vid den första.

I studien gjordes alltså en enskild intervju samt en fokuserad gruppintervju. Enligt Wibeck (2010) kan en fokusgrupp som metod i kvalitativ forskning beskrivas som en grupp med några få personer, vilka diskuterar ett sedan tidigare bestämt ämne och där intervjun leds av en moderator. Graden av strukturering kan variera, från att moderatoren väljer ordning och styr intervjuens förlopp till att det som deltagarna tycker är relevant blir det som styr. Enligt Wibeck är metoden med fokusgrupper passande när forskaren söker information om personers erfarenheter, motiv, argument och värderingar. Hur människor argumenterar för sina åsikter ger enligt Wibeck en bild av vilka utgångspunkter och värdepremisser som de använder sig av. Den kunskap som skapas i interaktionen mellan gruppdeltagarna bör främjas, vilket bland annat görs i urvalet av informanter. Enligt Bryman (2011) kan valet av en grupp där deltagarna känner varandra sedan tidigare bidra till att diskussionerna och intervjusituationen blir naturligare, vilket var fallet i denna studie där lärarna kände varandra väl eftersom de arbetar i team. Det finns olika meningar om hur stort antalet deltagare i en fokusgrupp bör vara. Det fundamentala är att intervjusituationen blir bekväm och att alla deltagare får utrymme att uttrycka sina åsikter och att komma till tals (Wibeck, 2010). I den här studien användes tre informanter vilket gav stort utrymme för varje informant att formulera sin tankar och åsikter, samtidigt som möjlighet till diskussioner och gemensamma formuleringar av kunskap kring det valda ämnet gavs. Främjandet av interaktionen mellan informanterna ligger till stor del i moderatorns roll (Wibeck, 2010). Moderatorns sätt att balansera graden av styrning samt att verbalt och icke-verbalt bekräfta att informanterna diskuterar relevant information beskrivs som viktiga aspekter i detta sammanhang. Att informanterna vet vad som förväntas av dem innan intervjun startar är en annan viktig del som framhålls. Inför gruppintervjun i denna studie betonades att det var informanternas erfarenheter och upplevelser som var centrala för studien, och att det därför inte fanns några ”rätta” eller ”felaktiga” svar. Problemet med att det i större grupper kan uppstå en obalans kring hur mycket plats varje deltagare tar blev inte fallet i den här studien, dels på grund av det låga antal deltagare men också eftersom de kände varandra väl och därför också var vana vid att diskutera ihop.

4.3 Analys och bearbetning

Denna studie har en kvalitativ forskningsinriktning där analysen har gjorts baserat på ett hermeneutiskt perspektiv. Hermeneutik – läran om tolkning – handlar om metoder för att tolka en text på bästa möjliga sätt. Enligt det hermeneutiska perspektivet pendlar forskaren i en sorts cirkel- eller spiralgång mellan att analysera enskilda delar ur datan till att sätta dessa i perspektiv till helheten för att på så sätt nå en djupare förståelse av meningen (Kvale & Brinkman, 2009; Patel & Davidson 2001). Det gäller också att medvetandegöra sin förförståelse, vilken är ofrånkomlig, och dess relation till innehållet som analyseras. Enligt Kvale och Brinkman (2009) söker forskaren ur ett hermeneutiskt perspektiv inte efter den enda och faktiska sanningen utan snarare efter nyanser, skillnader och paradoxer. Denna övergång till ett relationellt meningssökande gäller både mellan forskare och informant men också mellan forskare och intervjumaterial, vilken är styrkan i intervjuforskning. Jag har valt att använda detta synsätt just eftersom att det är informanternas erfarenheter, upplevelse och tankar som undersöks.

Denna studie har följt en beskrivning av analysarbete ur ett hermeneutiskt perspektiv som beskrivs av Patel och Davidson (2011). Analysen inleds kort efter det att intervjuerna genomfördes för att minnet från intervjusituationerna fortfarande ska vara färskt. Där efter fortsätter analysarbetet under en längre tid då materialet begrundas och används för att hitta olika tolkningar. I det första stadiet läses hela transkriptionerna från de olika intervjuerna igenom för att ge forskaren en helhetsbild. Därefter ringas specifika delar in och läses igen för att ge ökad kunskap hos forskaren. Det inringade materialet jämförs sedan med helheten för att hitta olika relationer sinsemellan. Forskaren växlar mellan att inta sitt eget och de olika informanternas perspektiv för att kunna se olika tolkningar.

Analysarbetet påbörjade jag därför kort efter det att intervjuerna var gjorda. Efter att ha läst igenom transkriptionerna från intervjuerna gjorde jag sedan analyser som pendlade mellan hela transkriptionerna och inringade delar ur dessa, vilka jag satte i relation till varandra. De inringade delarna valde jag ut genom att leta efter gemensamma och återkommande teman som berördes på olika sätt. Jag kunde också jämföra informanternas olika svar och på så sätt leta efter olika meningsskiljaktigheter. Genom att växla mellan delar av transkriptionerna samt att inta både mitt eget perspektiv med min egen förförståelse och informanternas perspektiv såg jag olika tolkningar och fick djupare kunskap om olika problemområden. Efter detta kunde jag se

att flera aspekter bland informanternas svar hängde ihop på olika sätt, och gjorde därför en ny indelning av teman, vilka presenteras i resultatkapitlet. Eftersom den semistrukturerade intervjuformen öppnar för att komma in på olika problemområden utifrån olika frågeställningar finns ibland informantens svar och vidareutveckling för en viss fråga på flera ställen.

4.4 Etiska överväganden

Denna studie har gjorts i enlighet med Vetenskapsrådets (u.å.) principer kring forskningsetik. Innan intervjuerna genomfördes fick varje informant skriva under en samtyckesblankett (se bilaga 1). I denna informerades de om att de som informanter skulle hanteras konfidentiellt och i uppsatsen skulle benämnas med figurerade namn (se tabell under punkt 4.2). Detta för att de under intervjuerna inte skulle känna sig utpekade och inte svara ärligt. I samtyckesblanketten framgick också syfte med studien, samt hur dokumentation av intervjuerna skulle gå till. Skolan som berörs i studien benämns i uppsatsen som ”skola 1”. Transkriptionerna, vilka jag har skrivit ut själv, har informanterna erbjudits att på begäran få läsa, för att på så sätt ha möjlighet att förklara sig ifall det i intervjun funnits några missförstånd. Ingen av informanterna har begärt detta. I transkriberingen har jag använt ordagrann återgivning av intervjun. När transkriptionerna sedan har överförts till citat i uppsatsen så har talspråk ibland behövt överföras till skriftspråk. Enligt Kvale och Brinkman (2009) finns olika spelregler för var gäller skriftspråk och talspråk och menar vidare att dessa inte går att översätta helt och hållet utan att ta hänsyn till dessa regler. Det kan till exempel vara svårt att från talspråk till skriftspråk inkludera ironi, ansiktsuttryck, gester, andning och intonation vilka alla kan vara viktiga delar för den kunskap som uppstår i intervjusituationen. Stukát (2011) framhåller detta som ett sätt att undvika att talspråk låter simpelt och förlöjligande i textspråk.

Att en av informanterna i den här studien har deltagit i både en enskild intervju samt en fokuserad gruppintervju bör belysas eftersom det gav den personen möjlighet att fundera kring sina svar och eventuellt omformulera sina argument inför den andra intervjun. I det här fallet märktes inga tecken på att personen i fråga skulle ha ändrat sig i något avseende, men däremot att personen hade hunnit tänka igenom sina svar samt kommit på fler beskrivande exempel inför den andra intervjun. Informanten gavs också

ytterligare en möjlighet att förtydliga sina svar. I studiens resultatkapitel behandlas deltagaren i fråga som ”Moa” vars svar likställs utan att intervju tillfälle anges.

4.5 Undersökningens tillförlitlighet

Vad gäller vetenskapliga studiers tillförlitlighet brukar begrepp som reliabilitet och validitet användas. Vad gäller reliabilitet kring kvalitativa intervjuer är det främst intervjuarens förmåga och erfarenhet i fokus (Patel & Davidsson, 2011). I den här studien valde jag att testa mina intervjufrågor på nära bekanta samt att diskutera utformningen av varje intervjufråga tillsammans med min handledare, för att på så sätt få en så bra intervjuguide som möjligt. Med så tydliga frågor som möjligt minskar risken för att informanter tolkar eller missuppfattar intervjufrågorna. Kvale och Brinkman (2011) menar att reliabilitet kring kvalitativa intervjuer handlar om huruvida informanter ger olika svar beroende på intervjusituation. Ett sätt att undvika detta är att inte använda ledande frågor. Att intervjuerna i denna studie spelades in som ljudupptagning för att transkriberas och analyseras i efterhand är en annan aspekt som Patel och Davidsson framhåller, eftersom detta gör det möjligt för forskaren att lyssna flera gånger på inspelningarna och på så sätt undvika att uppfatta intervju svaren på fel sätt. Informanterna gavs också möjlighet att läsa igenom transkriptionerna från intervjuerna för att kunna förtydliga sina svar, ifall något missförstånd hade skett.

Validitet och reliabilitet ligger enligt Patel och Davidsson ofta nära varandra i kvalitativa studier. Validitet kring kvalitativa studier gäller hela forskningsprocessen, till skillnad från kvantitativa studier där det endast gäller mätningen av resultat. I utformningen av intervjufrågor har stor vikt lagts på att inte ha ledande frågor, för att på så sätt få så sanningsenliga svar som möjligt. Validitet är också relevant i fråga om forskarens förförståelse kring det som undersöks, samt hur detta kan påverka de tolkningar som görs (Patel & Davidsson). De betonar ödmjukhet och medvetenhet hos forskaren i detta sammanhang. Att informera den här studiens intervju personer om deras konfidentialitet var ett sätt att minska risken för att de under intervjuerna skulle svara på ett sätt som inte var sanningsenligt. Intervjufrågorna utformades utefter studiens forskningsfrågor för att belysa ämnesvalet, för att på så sätt ge relevant och intressant data. Detta beskriver Patel och Davidsson som ett sätt att främja studiens validitet, det vill säga att forskaren undersöker det som är tänkt att undersökas. I

transkriberingsprocessen samt i analysen av data betonar Patel och Davidsson vikten av att vara medveten om de val som forskaren gör i hanteringen. Som tidigare nämnt (se 4.4) så har citat ur transkriptionerna anpassats från talspråk till skriftspråk, för att inte informanternas intervjusvar ska verka simpla, vilket stöds av Stukát (2011).

5. Resultat

Analysarbetet av data från intervjuerna med lärarna har gett ett resultat som i detta kapitel är indelat i fyra områden. Vart och ett av dessa områden belyser studiens resultat ur olika synvinklar och är alla relevanta för studiens syfte. Områdena är:

- Eleverna
- Professionen
- Det sociala ansvaret
- Styrning och organisation

Resultatkapitlet avslutas med en sammanfattning.

5.1 Eleverna

Vad gäller mål för eleverna i El Sistema i Malmö så vill lärarna ge dessa ett sammanhang och en gemenskap att vara med i – genom musiken. Kim menar dock att det faktum att eleverna kan få den musikaliska upplevelsen tillsammans är hennes mål med sin undervisning oavsett var hon undervisar. Kim tycker att det är viktigt att eleverna trivs i sammanhanget – att de oavsett gruppstorlek trivs och vill komma dit för att de både tycker att det är roligt med musik och för att det är en social gemenskap. Hon menar att det är viktigt att eleverna känner att de får plats och att de hittar kompisar, för annars så slutar så de. Moa vill också ge eleverna en meningsfull fritid. Vidare menar hon att ingenting är omöjligt och att om eleverna vill bli musiker så kan de bli det precis som vem som helst och att man då måste kunna leda in dem på det. Om eleverna skulle bli så duktiga att hon inte kan lära dem mer så skickar hon dem vidare. Att eleverna ska få en musikalisk bredd och att deras olika lärstilar ska tas till vara är en annan aspekt som lärarna tar upp. En annan är att så många elever som möjligt ska få ut så mycket som möjligt av undervisningen, enligt Julia.

Vad gäller metoder i undervisningen för att nå ovan nämnda mål så tar Moa upp att alla lärare har varit i Göteborg för att se hur El Sistema ser ut där och betonar med detta vikten av att Malmöläraryrarna har en gemensam referensram att utgå ifrån för att kunna förstå varandra. Detta menar hon är viktigt eftersom de undervisar i team och att det skapar en trygghet även för eleverna. Hon tycker att när lärarna samarbetar så är det är viktigare att de har rätt ingång till och bemötande av eleverna än att ha korrekta

faktakunskaper. Moa beskriver El Sistema som ett förhållningssätt snarare än en pedagogik och menar att de själva får hitta på vissa metoder – bland annat för hur eleverna ska lära sig noter. Gruppundervisningen beskriver hon som rolig och utmanande på det sätt att det individuella perspektivet inte finns på samma sätt som annars. Julia menar att hon i första hand fokuserar på vilken pedagogisk form som passar bland annat utifrån lokaler och gruppstorlek. Den pedagogiska formen, menar hon, går före det konstnärliga, vilket hon i sin tur beskriver som förfinande och skapande av musik när man kan grunden. Den pedagogiska formen beskrivs även som undervisningsform. Lärarna menar att detta är väsentligt för att grupp, rum och material ska fungera. Att de får fokusera på pedagogisk form tror de också beror på att de måste lösa olika situationer som uppstår – till exempel vad gäller lokalbrist på grund av översvämning. Kim beskriver även musikalisk form som en central del i undervisningen, och beskriver detta som musik i ett större perspektiv.

Alltså vi jobbar ju inte bara med instrumentet, utan det är ju orkesterkänsla... Hur ska jag förklara musikalisk form? Formkänsla helt enkelt! Noter och notbild – vad de faktiskt är. Inte bara att det är symboler utan vad det är för någonting och hur jag upplever det. (Kim)

Lärarna menar att de har möjlighet att gå in mer på djupet i olika moment samt att kunna jobba med olika uttrycksätt. De använder inte bara instrumentet utan är också ute på golvet, sjunger, går igenom musikteori och får på så sätt uppleva musiken på olika sätt vilket gör att eleverna lär sig olika sätt att ta till sig musik på. Detta ger eleverna större bredd och grund. Moa nämner rytmiken som en uttalad metod för El Sistema, vilken hon visserligen tycker är svårdefinierad men ändå användbar eftersom hon tror att eleverna lär sig genom att använda kroppen. Vidare nämner hon att de förutom de olika lärostilarna också kan använda sig av olika utgångspunkter i undervisningen. Här menar hon att hon ser en skillnad i vilka referenser och vilken tradition som finns kring musik i området där hon undervisar för El Sistema jämfört med till exempel kulturskolan. Hon beskriver att eleverna inte har samma referenser hemifrån vad gäller repertoar som annars ibland kan tas för given i nybörjarundervisning.

Vad gäller tiden så nämner Moa de korta passen på 40-50 minuter utan paus som en faktor för att göra lektionerna mer effektiva. Vidare nämner hon rutin som en viktig aspekt för eleverna – att det är samma tid, samma grupp och plats varje vecka. Att lärarna träffar eleverna tre gånger i veckan beskrivs som en fördel för elevernas musikaliska utveckling.

Jag tror att det blir skillnad eftersom vi träffar dem tre gånger i veckan. Det blir inga stora avhopp, det är inte att jag träffar dem en gång och sen går det en hel vecka. Det måste ju också påverka den konstnärliga biten positivt. [...] De kan ha kommit längre i det större perspektivet. (Kim)

Samtidigt menar hon att det inte går att jämföra, eftersom inte alla elever tar hem sina instrument och övar hemma, även om lärarna uppmuntrar dem till det. Eleverna ska inte lösa någonting hemma, utan gör det tillsammans på lektionstid. Därför, menar hon, är den totala speltiden kanske lika stor som om de istället hade setts en gång i veckan. Julia menar att musikaliteten gynnas av kontinuiteten på det sättet att lärarna kan ge input fler gånger i veckan. Detta ser hon resultat på bland annat genom att elevernas musikaliska språk – hur de beskriver olika musikfenomen – utvecklas snabbt. Hon nämner också tiden som en viktig faktor för att lärarna ska kunna ge eleverna en musikalisk bredd. Julia pratar också om att El Sistema blir ytterligare ett sammanhang för eleverna där de får rutiner kring bland annat att komma i tid, förutom det som de lär sig i skolan. Det faktum att eleverna deltar i ytterligare ett sådant sammanhang påverkar enligt Julia elevernas mänskliga utveckling – hur de hanterar saker, samarbetsförmåga och entreprenörskap.

Vad gäller prestation och musikalisk nivå så jämför Moa sin syn på relationen mellan prestation och elevkonserter annorlunda nu än när hon arbetade på kulturskola. Hon beskriver att när hon arbetade på kulturskola och det kom en förfrågan om elevkonsert så tog hon alltid hänsyn till hur väl de hade förberett så att elevernas låtar var klara och om hon vågade lita på att eleverna var kvar i verksamheten vid konsertdatumet. Till skillnad från detta menar hon däremot att de på El Sistema oftare tackar ja direkt till konsertförfrågningar, oavsett hur de ligger till med repetitioner eller vilken musikalisk nivå eleverna håller. Här ser Moa dock ett ansvar i att hitta en balansgång:

Det kan vara lite plågsamt för att vi vill ju inte att eleverna ska... Det får ju inte vara så att andra tycker att eleverna är gulliga för att det håller i ett instrument och så låter det jättefult. Det känns inte heller rätt, det gör det inte. [...] Men där känner jag att det är ju inte rätt mot dem, att dem ska ställa sig och spela och ha en egen konsert, för dem har inte kommit dit än. Då måste man nog ändå vara tydlig. (Moa)

Det verkar alltså å ena sidan finnas en syn på konserter som ett tillfälle att spela på oavsett vilken nivå de håller, samtidigt som hon vill att eleverna ska få en chans att prestera och att det ska hålla ett visst mått.

5.2 Professionen

Lärarna beskriver kortfattat sina roller på El Sistema som musiklärare där den största skillnaden jämfört med till exempel kulturskolan är att de undervisar samma elever tre gånger i veckan samt att de undervisar och arbetar i team. De pekar också på att de har samma roll och ingång till eleverna oavsett var de undervisar och att det vore fel att göra skillnad på olika elever. Julia menar att hennes uppgift är att alla elever får ut så mycket som möjligt av undervisningen, samt att hon jobbar med samma engagemang oavsett skola och geografisk plats.

Alltså jag har faktiskt tänkt på det rätt mycket om jag har gjort någon skillnad på mina tidigare jobb eller på var jag har varit, beroende på vilket... för det har ju varit olika områden och olika städer och olika åldersgrupper – nej! Jag tänker att jag har ju byggt upp en grundinställning om hur jag vill vara som lärare och pedagog, och hur jag vill möta människor då. Sen så förfinar jag eller liksom varierar det beroende på hur gamla personerna är – hur jag kommunicerar. (Julia)

Hon betonar dock att även om hon anpassat sitt sätt att kommunicera så har hennes engagemang ändå varit det samma och att hon har valt sitt sätt att vara lärare på för att hon gillar det och gör sitt bästa då.

Moa resonerar kring att El Sistema snarare är ett förhållningssätt än en pedagogik, och jämför med Suzuki där lärare går en utbildning och har mer konkreta riktlinjer att följa. Lärarna ser sig själva som i första hand musiklärare som lär ut instrument och menar att mer har de inte utbildning för, och jämför med El Sistema i Göteborg där de menar att den sociala aspekten av verksamheten är central. Moa menar att de i Malmö har varit lite tjuriga och betonat att det är musiklärare de arbetar som, och att musiken måste få vara för musikens skull. I den andra intervjun resonerar hon kring detta som en följd av hur hon själv har blivit undervisad, och refererar då till att hon själv inte före gymnasiet hade haft en lärare mer än två år och därför inte hunnit känna att den fått en betydande roll för henne. Med detta som bakgrund menar hon sig se ett samband till att hon själv inte ser sig själv som viktig för eleven, och menar vidare att hon absolut inte hade känt sig bekväm med en elev som kommer för hennes skull, utan att det är musiken i centrum.

En annan aspekt som Moa tar upp är musiklärarens roll jämfört med musikerna.

Alltså ibland tänker man att om en musiklärare spelar ett instrument, då är det en musiker. Men det tycker inte jag, utan då är det en musiklärare. Musiklärare kan också spela. Att man blandar det lite. (Moa)

Hon verkar alltså ha en mer öppen syn på musiklärarens roll, jämfört med hur hon tycker att synen är inom kulturskolan. Detta syns bland annat i hur hon ser på huvudinstrument, där hon själv är utbildad i piano men ändå undervisar i fler instrument. Hon menar att det är själva metodiken och att få gruppen att fungera som är det viktigaste. Hon tycker att det är kul att bryta upp normer kring huvudinstrument och vad en lärare förväntas undervisa i, men nämner också andra delar av musiklärarens roll som är annorlunda på El Sistema jämfört med på kulturskolan. Detta gäller till exempel det faktum att lärarna undervisar i team, vilket hon beskriver som roligt och utvecklande. Vidare beskriver hon att hon inte längre ville vara ensam lärare i sin undervisning och berättar att hon under alla år i kulturskolan inte såg en enda av sina kollegor undervisa, vilket hon beskriver som sorgligt. Hon vill kunna hjälpas åt med de andra lärarna. Det faktum att El Sistema är placerad på en grundskola där eleverna går beskriver lärarna som en fördel när det kommer till samarbete. På skolan har de till skillnad från kulturskolan möjlighet att träffa elevernas klassföreståndare, andra lärare samt kurator. Lärarna har då möjlighet att diskutera problematiska respektive positiva saker kring eleverna med deras klassföreståndare, vilket i sin tur kan vara till hjälp för elevens utveckling. Detta beskrivs som ett sätt att ge lärarna en tydlig helhetsbild av sina elever. De beskriver sitt arbete som mer likt grundskolans än kulturskolans. Den största skillnaden från att vara musiklärare i grundskolan till att vara lärare på El Sistema beskriver Julia med att de inte behöver bedöma eller följa någon kursplan. Hon jämför med när hon själv var musiklärare i grundskolan och att hon inte trivdes med det sättet att jobba, för att hon då förväntas mäta elevernas kunskaper och därför känner krav eller måsten.

Julia menar att hennes mål är att tycka att det är kul att gå till jobbet. Detta motiverar hon genom att om hon tycker att det är kul så mår hon bra, och då tycker förhoppningsvis också hennes kollegor att det är trevligt på jobbet: ”Att jag känner mig stimulerad, att jag känner mig stimulerad på ett sånt där lagom sätt, så att jag har en balans i livet” (Julia). Detta menar hon också det leder till att barnen trivs, tycker att det är kul och vill vara kvar. Hon säger också att hon vill vara en trevlig person som eleverna känner sig rätt bemötta av, samt att de känner sig trygga med henne för att hon är vuxen. Hon vill att eleverna ska vilja komma dit för att det är roligt och att hon kan bidra till det, samt att inspirera barnen till att vilja lära sig mer. Att det ska kännas meningsfullt med vad man gör är en annan aspekt som tas upp.

Julia: Vi ska ändå utvecklas. Vi kan ju inte bara ha en ”ja, men vi löser allt det här tillfället” flera gånger på rad, utan vi måste ju ha struktur, och varför, och mål och alltihopa.

Kim: Mm

Moa: En mening med det vi gör.

Lärarna är alltså överens om att mål för undervisningen är viktiga för att de ska kunna känna att det som de utför betyder något.

5.3 Det sociala ansvaret

Även när det kommer till den sociala aspekten av lärarens profession så är lärarna noga med att inte göra skillnad på olika elever. Deras sociala ansvar måste vara samma oavsett var de undervisar. De säger dock att deras sociala arbete skiljer sig jämfört med arbete på kulturskolor i det avseende att de har kontakt med och regelbundet träffar elevernas grundskolelärare, kurator samt föräldrar. Kim menar att en eventuell syn på El Sistema-lärare som socialarbetare delvis kan bero på att de som jobbar i kulturskolan inte har jobbat med kontakt och samarbete på det sättet. Vidare menar hon att det ibland räcker att nämna det geografiska läget för El Sistema för att andra ska få en bild av verksamheten som socialt arbete. Samtidigt som lärarna är noga med att betona att de är musklärare som lär ut instrument så beskriver de ändå en social del av sina lärarroller. Moa menar att hon som vuxen har ansvar för sina handlingar, och att hon måste göra så mycket hon kan i situationer som uppstår. Hon beskriver ett exempel med en elev som under ett helt läsår inte kunde koncentrera sig och därför störde på lektionerna. Till slut ringde Moa hem till föräldrarna och sa att eleven skulle ta en paus från El Sistema för att lärarna inte har resurser eller utbildning till att göra något annat för att hjälpa honom. Efter samtalet så gick hon till kuratorn på skolan och pratade också med klassföreståndaren om situationen. Hon beskriver eleven som en väldigt trevlig person men som inte klarar av att spela instrument, och att lärarna därför inte kan anpassa undervisningen efter detta. Resurser och utbildning beskrivs alltså som betydande för hur lärarnas arbete formas. En del av sitt ansvar ser Moa i att kunna sätta stopp när hon själv inte känner att hon kan hjälpa till, som i fallet ovan.

I intervjuerna framgår det att lärarna tycker att musiklärarrollen automatiskt pendlar mellan det sociala och det konstnärliga beroende på situation.

Kim: Jag tror att man har båda rollerna, och utifrån eleverna så väljer man den rollen som det blir. [...] Sen kanske man är mer eller mindre lagd åt... alltså det beror ju på. Det är ju olika arbetsplatser och olika hur man är som person. (Kim)

Lärarna ser sitt sociala ansvar som en naturlig del i professionen samt att båda delarna är lika viktiga - men att elevens behov styr. Julia pekar på att bara det faktum att de träffar eleverna under en längre tid bidrar till att eleverna tränas och förhoppningsvis utvecklas socialt. Vidare menar hon att om eleven får spela ett instrument och mår bra så påverkar det också elevernas sociala utveckling, vilket hon dessutom ser som en naturlig del: ”Jag skulle inte vara nöjd med min insats som lärare om jag inte jobbade för social och mänsklig utveckling” (Julia). Kim vidareutvecklar resonemanget med att alla lärare arbetar på detta sätt, samt att det inte är specifik för just musik utan att det lika väl hade kunnat handla om ett annat ämne. Hon menar att ett scenario där hon som lärare ska tycka synd om sina elever för att de inte har det så bra, och därför bemöter dem på ett sätt där hon tar hand om dem på grund av detta, inte skulle vara önskvärt av någon. Att säga att musiklärarrollen innehåller en social del menar lärarna ofta blir ett upphov till missförstånd där varje person tolkar socialt arbete på sitt sätt samt att det finns flera betydelser av begreppet. Julia menar att hennes syn jämfört med en politikers syn på socialt arbete skiljer sig åt på det sättet att det för henne innebär konkreta verktyg för hur hon kan undervisa, medan det för en politiker kan ligga på ett helt annat plan. Här betonar lärarna vikten av ett tydligt uppdrag om vad de faktiskt ska göra.

Området i vilket lärarna arbetar i beskrivs som ett område där det inte finns så mycket musikverksamhet. Att El Sistema blivit placerat just där ser de som ett sätt att bredda rekryteringen av kulturskoleelever, vilka annars brukar komma från andra områden i staden. Moa menar att det finns en otrygghet bland både elever och andra personer i området, samt att hon inte tror att de som bor där faktiskt har valt att göra det. Hon berättar att många föräldrar är arbetslösa och att eleverna får ta ett stort ansvar hemma för sina syskon. Hon vittnar om en hög frekvens av polisbilar och utryckningar som hon sett under sitt första år med El Sistema. Föräldrar är rädda att deras barn ska hamna i fel sammanhang. Själv bor hon i ett område bara några kilometer bort men ser ändå en stor skillnad mellan dessa miljöer.

Det är två skilda världar. Det är jätteolika. Olika förutsättningar och olika saker. Och kanske är det därför som jag har svårt att gå på föräldramöten på mina barns skolor, för att jag inte kan tycka att toaletterna är smutsiga eller att det är något problem, eller att de inte uppnår målen i hemkunskap för att de inte har någon spis. Jag kan liksom inte förstå frågorna. (Moa)

Hon menar att problemen ligger på helt olika nivåer i de båda områdena. Samtidigt betonar hon vikten av att se sina begränsningar. När en elev har föräldrar som inte ser till barnets bästa och inte ser dess behov så kan inte ett instrument rädda, säger hon. När Malmökommissionens utredning, med resultat som visar på stora klasskillnader i Malmö som bakgrund till El Sistema, kommer på tal i intervjun så kommenterar Moa det med att hon inte kan öka livslängden i en stadsdel. Hon betonar också betydelsen av ödmjukhet och att vara tydlig med att sätta gränser i sitt arbete. Hon måste dock tro på att det hon gör betyder något och faktiskt gör skillnad oavsett var det är.

Vänstay är en del som lärarna tycker att de behöver mer tid för att utveckla så som de vill ha det. De letar efter ett sätt att få Vänstay att fungera för att det ska kännas meningsfullt, och i detta ligger att hitta sin variant av Vänstay som inte är kopierad från upplägget i Göteborg. De menar att strukturen för Vänstay uppenbarligen inte går att kopiera utan att de istället får försöka se vilket behov som finns i Malmö, vilket beskrivs som en utmaning. Vänstay är också en del i konceptet för El Sistema och inte någonting som de själva har valt att ha med, enligt Julia. Lärarna har inte känt att de har haft något sammanhang än:

Och vi har ju hela tiden vägrat att, du vet, koka kaffe, flytta bord, baka kakor och bjuda på mat för att vi känner att vi inte har något sammanhang än. Vi kan ju inte börja med kakorna utan vi måste ju först se till att vi känner att alla vuxna och familjer vill komma hit för att de har förtroende för oss. (Moa)

Hon betonar också vikten av att föräldrarna känner sig bekväma i situationen och jämför också detta med att hon själv inte tycker om att gå till motsvarande samlingsplatser för föräldrar, som hon själv inte valt att delta i. Lärarna vill hitta en naturlig och neutral samlingsplats vilket de inte menar att skolan är, i vilken Vänstay för närvarande är placerad. Det är också viktigt att det blir en behaglig miljö där föräldrarna träffas i ett naturligt möte, vilket inte kan tvingas fram, utan att föräldrarna ska vilja vara där. Moa menar också att de i kombination med detta måste sträva efter att göra något som är tillräckligt intressant för att familjerna ska dyka upp, vilket inte har varit fallet hittills.

Moa menar att eleverna vill ha med sin familj men att detta också i värsta fall också kan leda till utanförskap då elever av olika anledningar inte har med sig sina föräldrar.

Sen finns det ju elever som inte har föräldrar och familj. Och på något sätt blir det ju ett utanförskap för dem, och det har vi märkt när vi har haft Vänstay att det kommer väldigt många barn utan vuxna, utan familj. [...] För det blir ju ett utanförskap för de elever som faktiskt är helt själv, som kommer och ursäktar sig för att deras föräldrar inte kan komma för att de inte kan svenska, och då måste leta upp någon släkting som kan svenska som de kan ta med sig för att de ska förstå vad som händer.” (Moa)

Moa beskriver detta som ett dilemma som de har försökt lösa både genom att säga att eleverna ska ha föräldrar med sig men att eleverna får lov att komma oavsett. Det framkommer att lärarna inte är säkra på vad Vänstay får lov att vara eller om det kanske får lov att vara fritt, samt en osäkerhet kring hur föräldrarna faktiskt ska aktiveras på träffarna. Lärarna menar att de kanske har fastnat i olika bilder efter att ha varit i Göteborg tillsammans och sett ett Vänstay där, och vet inte riktigt vad som förväntas av dem vad gäller Vänstay i Malmö. Det som de har blivit informerade om är att det inte ska vara elevkonserter, vilket ska ha lagts fram som något negativt. På frågan om hur de hade velat att Vänstay skulle se ut så är det däremot elevkonserter som nämns, och att genom att utveckla dessa kunna skapa naturliga möten för föräldrar. Vidare beskriver Julia en problematik med att lärarna ska sätta föräldrarna i fokus istället för barnen, vilket hon tycker är svårare än det andra fallet:

Jag tycker att det är mycket lättare att sätta barnen i fokus och utgå därifrån. Att det är det jag kan. Jag är inte lika bra på det här med föräldrarna i fokus då jag inte känner att det är meningsfullt. (Julia)

Hon beskriver vidare att det som hon är bra på är att ta hand om barnen och att det säkert finns någon annan som har mer erfarenhet och kan mer när det gäller föräldrarna. Moa tycker att hon har fått bäst kontakt med föräldrarna under de projekt då barnen åkt in och spelat tillsammans med Malmö symfoniorkester på konserthuset. Då åkte lärare, elever och familjer dit och gjorde någonting tillsammans under en hel dag istället för att vara i en matsal en stund utan något tydligt sammanhang.

5.4 Styrning och organisation

Det framkom i intervjuerna att lärarna anser att arbetet med att starta upp El Sistema i Malmö har krävt mycket tid. Moa tycker att allting gick för snabbt i början, och att det blev för många moment att hålla ihop. Efter att ha besökt El Sistema i Göteborg fick de bilden av att allting skulle vara som där och helst direkt, när det i själva verket hade behövt växa fram efter hand. Hon säger att det var rörigt och de inte hade några konkreta verktyg, vad gäller till exempel scheman, gruppstorlek eller lektionstid - mer än att det skulle vara på elevernas fritid. Moa beskriver uppstarten som kaosartad där de inte ens hade möjlighet att ha pauser eftersom de tre pedagogerna skulle ha hand om så många elever samtidigt. Lärarna pratar också om att det har tagit mycket tid att lösa och

rädda olika situationer som uppstår vad gäller till exempel lokaler. Den tid som krävts för att få igång verksamheten har lett till att tid för diskussioner kring mål inte har funnits. Det spontana svaret från lärarna när jag frågade efter mål för El Sistema i Malmö blev därför att det inte finns några eller att de inte har hunnit sätta några än. Efter hand som intervjun fortsatte så visade det sig ändå att de hade funderat och resonerat kring mål, främst vad gäller eleverna i verksamheten. De menar dock att de ligger efter vad gäller diskussionerna kring målen för El Sistema på ett vidare plan, något som de hade velat ha mer av. Angående grundaren av El Sistema – José Antonio Abreu - och hans visioner för verksamheten när han startade upp verksamheten i Venezuela framkommer det att detta inte har diskuterats i gruppen.

Lärarna återkommer ofta till vilka förväntningar som finns på dem och deras arbete, samt att det inte är tydligt definierat vilket deras uppdrag är. Detta beskrivs som ett orosmoment. Under intervjuerna diskuterade de den text som finns om El Sistema på Malmö stads hemsida, och framför allt det citat som handlar om att musik används som verktyg för social och mänsklig utveckling. De menar att detta går att tolka på många olika sätt, och att det behövs mer diskussioner mellan lärare och andra inblandade - både ledning och de som ansvarar för förbättringsarbete - för att få en gemensam syn. De beskriver en problematik där politiker gärna framhäver målen om social och mänsklig utveckling kring El Sistema för att det drar in mer pengar, medan det är lärarna på golvet som utför själva arbetet. De menar också att det finns en strategisk vinst i att som politiker driva frågor kring El Sistema för att ”man sätter sig själv på kartan som ledare” (Moa). Hon beskriver vidare att lärarna känner sig utplacerade som spelpjäser och inte ingår i diskussionerna, samtidigt som det är andra som åker runt och föreläser om det. Hon betonar dock att det behövs ledare som bestämmer vad arbetet ska utgå ifrån. Angående det sociala ansvaret ur ett samhällsperspektiv tycker lärarna att det ligger på ett högre plan att planera, till exempel vad gäller placering av kulturskolans verksamhet. Eftersom lärarna inte riktigt vet vad som förväntas av deras arbete är de oroliga för att säga saker som inte stämmer överens med det som politikerna vill höra. Julia menar att hon oroar sig för att det inte ska komma några pengar till verksamheten om hon inte säger att hon jobbar med socialt arbete på det sätt som förväntas.

Och det är ju jättesorgligt att det ska vara på det sättet. Så därav är jag lite så här... med intervjuer, att det känns jobbigt för att faktiskt det här ordet - det här begreppet [socialt] - krånglar till det för oss jättemycket i vem jag är, och vad jag står för. Vad jag förväntas stå för. (Julia)

Detta hänger enligt lärarna ihop med den bild som finns av El Sistema utåt sett. I intervjuerna drar de ofta paralleller till sina besök av El Sistema i Göteborg. I Göteborg upplevde lärarna att betoningen på att El Sistema är socialt arbete var tydlig. Moa berättar om att någon som hade upplevt ett Vänstay i Göteborg berättade om sina erfarenheter för lärarna i Malmö för att ge en positiv bild om hur det kan se ut.

På detta Vänstay fanns en kvinna i slöja, en man i blåställ, en man i kostym och alla de här tre gjorde en övning tillsammans. Och det sågs som något väldigt positivt. [...] Det var liksom det som var målet – att vi skulle hitta någon typ av integrationsövning som då skulle vara trevlig att visa upp på bild, eller något. (Moa)

Historien som berättades visade på ett tydligt fokus kring integration av föräldrar. Detta är en typ av situation som Moa inte känner sig bekväm med. De andra lärarna håller med och resonerar också kring att det i den historien också finns en föreställning om att de tre föräldrarna inte kan ha samma värderingar av den anledning att de ser olika ut. Bilden av det sociala arbetet med El Sistema presenteras enligt lärarna som en räddande metod utåt sett, samtidigt som det fortfarande är ganska hemligt i sitt koncept: ”Det är väldigt hajpat, och det ska vara lösningen på någonting, men samtidigt är det ganska skakigt, tycker jag” (Moa). Hon berättar också att hon har fått kommentarer av kollegor på andra kulturskolor i Skåne som funderar på att starta upp El Sistema, men som då menar att det inte finns samma problem som i Malmö och därför inte är lika relevant. Hon förklarar detta med att El Sistema ses som en problemmetod där den sociala utvecklingen betonas. Julia menar att det sätt som det sociala presenteras på inom El Sistema kan bli problematiskt genom att det riskerar att bli ett ”vi och dem-perspektiv” (Julia), jämfört med det sätt som hon och hennes kollegor använder. Denna problematik kan uppstå när en lärare går in med olika inställning och engagemang på olika ställen, vilket då kan bli fallet om barn i vissa socioekonomiskt utsatta områden beskrivs vara i större behov av att ”räddas”, menar hon. Att El Sistema presenteras ur det sociala perspektivet tror lärarna beror på att det då är lättare att få pengar, jämfört med om det skulle vara en annan form av musikverksamhet.

När jag frågade hur de ser på framtiden för El Sistema i Malmö pratar lärarna om hållbarhet och rutin som viktiga faktorer. På frågan om det viktigaste målet för verksamheten gavs följande svar:

Jo, men att det ska bli lagom. Det låter ju jättetråkigt, men jag tror att det måste vara lagom. Att nu är vi tre lärare till exempel på skola 1, och visst kan vi säga att vi kommer att få fler och fler elever och att vi måste utöka. Nej - det måste vi kanske inte?

Utan det blir en resurs som vi har, och då använder vi den på bästa sätt – alla kan kanske inte vara med. (Moa)

Att El Sistema i Malmö ska vara lagom och hållbart återkommer flera gånger i båda intervjuerna. Lärarna upplever att det finns en övertro kring effekterna av El Sistema uppifrån, vilket syns genom att det satsas enormt mycket på just den här verksamheten just nu. Själva vill de att El Sistema ska vara så stort som det kan utan att det blir för mycket, och att det blir en verksamhet som ses i ett längre perspektiv och en naturlig del som får finnas kvar i kulturskolans verksamhet. Samtidigt tycker Moa att det är viktigt att El Sistema startar upp på fler skolor och sprids på många ställen. Vad gäller de av deras elever som går på högstadiet resonerar hon kring ifall dessa borde få åka in till Malmö kulturskola och träffa andra som håller på med musik, samt ifall det eventuellt är viktigare än att i reklamsyfte kunna berätta om hur många elever som är involverade i El Sistema.

Jag tror att man måste tänka att man gör det bästa av det som finns, och inte hela tiden tänka att ”äh, vi måste ha mer och vi måste ha fler instrument och vi måste det...” för då tycker jag att man måste kunna undervisa bara med sig själv och en sal. Det måste ändå kunna vara en utgångspunkt. (Moa)

En förhoppning om att hitta kontinuitet och att se vad som händer på sikt tas också upp – att se vad som händer framöver då så många elever som det planerats för är deltagande. Att då på sikt kunna se hur det ser ut och vilken skillnad det har gjort nämner Julia som väldigt roliga målsättningar och funderingar. Kim menar dock att det inte är lärarnas uppgift att utveckla El Sistema på ett större plan, utan att deras ansvar på golvet är att fortsätta att utveckla sina metoder och att våga testa nya idéer i undervisningen. Julia vågar inte svara på hur hon tror att verksamheten kommer att se ut om 5-10 år. Hon säger att lärarna får många idéer om hur den hade kunnat utvecklas men att de inte har något att säga till om i den frågan, för att även om de hade kunnat bidra så är det i slutändan inte de som fattar beslut. Därför tycker hon att det är enklare att bara se här och nu. Lärarna upplever att det är mycket som händer som de inte kan påverka, och att det kan komma plötsliga direktiv som de måste förhålla sig till och anpassa sig efter.

Jag tror att mycket kommer att hända under fem år, och jag vågar inte ens se om det... om jag tycker att det kommer bli positivt eller negativt. Jag vet bara att det kommer hända. Vi vet vad som har... alltså under den här perioden, hur många olika beslut det är – det är så många kockar som vill vara med i El Sistema. (Kim)

Det framkommer i intervjuerna att det finns en oro kring vad som händer när den stora mediala uppmärksamhet som riktas mot El Sistema minskar eller försvinner, och huruvida detta kommer få konsekvenser för verksamhetens framtid. De menar att de får leva på uppmärksamheten så länge den finns och sen se vad som händer när det kommer en ny trend. I nuläget beskriver de hur medias stora intresse leder till att El Sistema får massor av spelningar i olika sammanhang, jämfört med vad kulturskolan i övrigt får. Detta menar de att det bara är att tacka ja till så länge det varar, men pekar också på att det kan bli för mycket för eleverna som är involverade. Det påverkar också undervisningen på det sättet att det blir svårt att få en kontinuitet för att det ofta är många lappar som ska delas ut till eleverna. Moa menar att det också uppstår en press i att ställa upp på alla reportage av olika slag. Här tar hon bland annat upp filmandet av den dokumentär som gjordes av en person från Göteborg. Hon säger sig inte alls vara nöjd med filmen som hon menar ger en orättvis bild av El Sistema i Malmö, där området där hon undervisar målas upp som ett område för fattiga. De kan inte använda filmen i undervisningssyfte och har bett den ansvarige att ta bort den. Hon berättar om scener och intervjuer där hon upplevde att det blev allt för regisserat och format efter vad producenten ville ha.

Angående relationen mellan El Sistema och Malmö kulturskola framkommer det också att Moa gick in i El Sistema med viss tveksamhet. Detta tror hon dock kan hänga ihop med att hon brukar ställa sig skeptisk till nya projekt över lag. Hon upplever en stor misstänksamhet mot El Sistema från Malmö kulturskola, vilken hon kan förstå. Hon säger i intervjun att hon ibland funderar på om El Sistema är ett luftslott och att det egentligen bara är vanlig traditionell kulturskoleverksamhet där man valt ut vissa delar som anses vara positiva. Hon oroar sig över den stora uppmärksamhet som bland annat media riktar mot El Sistema, samtidigt det finns lärare i kulturskolan som fortfarande inte är sedda. Hon tror att detta är dåligt för kulturskolan.

Sen är det klart att detta är speciellt, det förstår jag. Men jag menar, det finns ju fortfarande massor med berättelser från kulturskolan också. Vanliga elever som bor överallt i stan, där musikläraren har betytt jättemycket. (Moa)

Solskenshistorier finns överallt, menar hon, men tycker samtidigt att det är viktigt att kulturskolan satsar i just det området där El Sistema finns. Hon har svårt att se varför det som hon gör på golvet är så speciellt, men tycker sig ändå se att det finns ett större sammanhang. Även om pengarna kommer från olika håll betonar hon ändå att vikten av ödmjukhet vad gäller relationen mellan kulturskolan och El Sistema och kopplar detta

till en situation där lärare på kulturskolan blir uppsagda samtidigt som det anställs nya lärare på El Sistema. Det skapas två olika världar mellan skolorna, säger hon.

5.5 Sammanfattning

Lärarna på El Sistema i Malmö upplever att de inte har haft tid att diskutera mål för verksamheten tillräckligt, men framhåller ändå vissa mål som de har funderat kring. Dessa gäller bland annat eleverna, vilka lärarna vill ska få en känsla av gemenskap genom musiken. Mål för den egna lärarrollen beskrivs som att få känna meningsfullhet och trivsel på jobbet. Mål vad gäller elevernas föräldrar och Vänstay är att hitta den form som passar, istället för att kopiera upplägget från Göteborg. En naturlig och neutral miljö för Vänstay framhålls som en viktig förutsättning. El Sistemas verksamhet beskrivs som liknande den vid Malmö kulturskola, men skiljer sig bland annat på det sätt att de undervisar samma elever tre gånger i veckan samt att de arbetar i team. Lärarna är noga med att betona att de i första hand är musiklärare, men att den sociala delen av lärarrollen är en naturlig del. Den sociala rollen beskrivs som mer lik en grundskolelärares roll än en kulturskolelärares, med tanke på den helhetsbild som lärarna får av varje elev. Det sociala arbetet beskrivs som konkreta verktyg för hur de kan arbeta, men att socialt arbete får en annan innebörd om man frågar någon annan, till exempel en politiker. Att inte göra skillnad på sina elever beskrivs som en viktig aspekt, och därför menar lärarna att de inte jobbar mer socialt på El Sistema än på något annat ställe. Lärarna betonar ödmjukhet och vikten av att se sina begränsningar i frågan om att El Sistema uppkommit som en åtgärd för att nå målen om ett socialt hållbart Malmö. De upplever en otydlighet vad gäller de uppdrag och förväntningar som finns kring deras arbete. De hade velat ha mer diskussioner sinsemellan men även med ledare för att konkretisera målen samt skapa en gemensam syn kring innebörden av dessa. Lärarna känner en oro kring att inte uttrycka sig om El Sistema på det sätt som ledare uppifrån förväntas att vilja höra. Oro upplevs också kring den stora mediala uppmärksamhet som riktas till El Sistema, eller mer specifikt vad som händer då det kommer nya trender och El Sistema inte får lika mycket plats längre. Lärarna hoppas att El Sistema på sikt ska bli en naturlig del av kulturskolans verksamhet, samt betonar hållbarhet som ett centralt mål för verksamheten. Oron för framtiden grundas också i det faktum att det är så många som vill vara med och bestämma om El Sistema, vilket innebär många ändrade

beslut som lärarna hittills har fått anpassa sig efter och stå ut med. Den mediala uppmärksamheten kring El Sistema beskrivs också som en källa till avund och misstänksamhet mellan lärare på El Sistema och på kulturskolan.

6. Diskussion

I detta kapitel diskuterar och reflekterar jag över studiens resultat. Jag kommer att hänvisa till den data som samlats in under intervjuerna, samt till frågeställningar och tidigare forskning. Syftet med studien är att belysa lärares uppfattningar och erfarenheter av deras arbete vid El Sistema i Malmö, samt hur de ser på den dubbla målsättningen. Kapitlet är indelat efter följande teman:

- Lärarnas egna mål för El Sistema
- El Sistema som en unik verksamhet
- Vikten av tydliga uppdrag
- Medial uppmärksamhet
- Framtiden

I slutet av kapitlet ges förslag på vidare forskning och därefter följer avslutande slutsatser.

6.1 Lärarnas egna mål för El Sistema

Lärarnas svar visade på att de var överens om i princip det mesta, vilket kan ses som en naturlig del i att de undervisar och arbetar så pass mycket tillsammans. Lärarnas spontana svar om att det inte finns några mål för El Sistema i Malmö kan ses som en följd utav en brist på tid för samtal kring detta. Houmann (2010) beskriver tiden som viktig för utveckling och skapande av handlingsutrymme, vilket alltså stödjer detta exempel. Att det sedan visade sig att lärarna ändå hade formulerat egna mål men inte hunnit diskutera och definiera dessa kan också ses som ett tecken på att de inte känner sig säkra på vad som förväntas av dem, och därför är något försiktiga med att uttrycka sig i frågan. Att eleverna ska få ingå i ett sammanhang och känna gemenskap genom musiken, beskriver lärarna som ett av målen för undervisningen. Detta exempel stämmer överens med Abreus (2009) visioner, men skiljer sig åt i den aspekt att han beskriver El Sistema som socialt arbete och en räddande metod. Lärarna i den här studien beskriver även mål om att så många som möjligt av eleverna ska lära sig så mycket som möjligt, samt att de elever som vill ska ha möjlighet att bli musiker. Att eleverna trivs och tycker att det är roligt beskrivs dock som viktigare. Detta kan kopplas till Dillon (2007) som menar att musikundervisning idag allt mer syftar till att ge elever

en känsla av personlig, social och kulturell meningsfullhet, snarare än att musiken i sig är i centrum.

Stiftelsen El Sistema (2014c) beskriver sitt uppdrag med att genom musiken skapa positiv social förändring i barns liv, samt att det gemensamma målet för El Sistema är konstnärlig kvalitet – vilket också Lindgren och Bergman (2014) diskuterar. Vad positiv social förändring innebär definieras inte, och därför är det svårt att avgöra huruvida en gemensam syn kring detta råder eller ej. Det faktum att lärarna i den här studien betonar gemenskap och sociala sammanhang för eleverna skulle dock kunna ses som en överensstämmande syn av stiftelsens vision. Däremot verkar det råda olika meningar kring den musikaliska kvaliteten. Lindgren och Bergman (2014) menar att El Sistema i Göteborg betonar det gemensamma målet om musikalisk kvalitet. I resultatet för den här studien verkar detta inte vara i fokus, utan snarare pedagogisk och musikalisk form. Samtidigt som lärarna i den här studien också betonar musikens egenvärde så är det alltså inte den musikaliska kvaliteten som är i centrum. Här bör dock tilläggas att eftersom El Sistema i Malmö inte har funnits så länge så kan fokus på undervisningsform och planering framför musikalisk kvalitet vara en naturlig följd. Liksom stiftelsen menar lärarna att tid och kontinuitet är centrala för undervisningen och lärarna uttrycker vidare att det har varit svårt att få till kontinuiteten hittills eftersom det har varit mycket runt omkring som har påverkat undervisningen. Liksom Houmann (2010) beskriver relationen till eleverna som meningsskapande för lärare, tycks denna relation vara viktig för lärarna även i denna studie. Mötet med eleverna hör i denna studie ihop med att både elever och lärare trivs, har roligt ihop och mår bra tillsammans.

6.2 El Sistema som en unik verksamhet

Lärarna är noga med att deras arbete inte är unikt på något sätt utan likställer det med kulturskolans verksamhet - men med den skillnaden att de träffar eleverna tre gånger i veckan. De verkar osäkra på huruvida kontinuiteten, undervisningsmetoderna samt fokus på musikalisk bredd hade kunnat generera bättre resultat bland deras elever jämfört med andra. Stiftelsen El Sistemas (2014d) syn på konceptet för El Sistemas verksamhet, med de metoder och det innehåll som används, är att den är okonventionell jämfört med annan orkesterundervisning i Sverige. I sammanhanget kan det vara av vikt att betona att El Sistema i Malmö är ganska nytt, och att det därför kan vara svårt för

lärarna att se några större skillnader i resultat bland elevernas kunskaper, jämfört med elever på andra skolor. Något som Moa däremot framhåller som unikt är att de inte kan utgå ifrån att eleverna har samma musikaliska referenser och traditioner som de själva, vilket hon ser en skillnad i jämfört med många elever på kulturskolan. Valet av områden för El Sistema i Malmö framkommer också som unikt, i den bemärkelsen att barn från dessa områden inte vanligtvis är de som brukar delta i kulturskolans verksamhet. Att ge en möjlighet till musikundervisning för barn i socialt utsatta områden beskrivs som centralt både av Abreu (2009) och Sistema global (2013).

Lindgren och Bergman (2014) ser i sin studie tecken på att föräldrar från andra kulturer beskrivs som avvikande från normen, samtidigt som El Sistema i Göteborg verkar för inkludering och ett rättvist samhälle. I den här studien diskuteras inte dessa begrepp bland informanterna, men däremot är de noga med att i sina lärarroller inte göra skillnad på elever, utan att ha samma ingång oavsett var de undervisar. De menar att det vore fel att undervisa och samtidigt tycka synd om elever som inte kommer från lika socioekonomiskt gynnade stadsdelar. Detta kan ses som kontrast mot Abreus (2009) beskrivning av El Sistema som en räddande metod för barn i utsatta områden.

Lärarrollen vid El Sistema liknas enligt den här studiens resultat snarare vid en grundskolelärares roll än vid en kulturskolelärares, i den bemärkelsen att lärarna har en annan helhetsbild av varje elev. Julia beskriver däremot det faktum att de slipper sätta betyg och bedöma eleverna som en positiv aspekt i vilken rollerna skiljer sig åt. Samtidigt betonar Moa att hon och hennes kollegor på El Sistema i Malmö har varit noga med att de är musiklejare och inte socialarbetare. Åsikten om att musiken måste få lov att stå för sig själv utan att legitimeras som ett redskap för något annat framkommer i resultatet, även om den sociala delen av läraryrket beskrivs som en naturlig del. Även Winner, Goldstein, och Vincent-Lancrin (2013) betonar musikens egenvärde genom att musiken måste få ses som en mänsklig rättighet utan att behöva vara ett medel för att lösa problem inom andra områden. Harkins (2014) diskuterar också huruvida effekter av musikverksamhet ska mätas eller ej och ser också en problematik kring vad gäller mätandet av framför allt sociala effekter.

Som kontrast till detta beskriver Lindgren och Bergman (2014) den dubbla musiklejarrullen, i vilken både socialt och konstnärligt arbete ingår, som en av de punkter som framhålls som unik för El Sistema. De framhåller den dubbla målsättningen för El Sistema som grunden till El Sistemas legitimitet. Det tycks finnas

ett ökat behov att vara unik som verksamhet i dagens samhälle, vilket i detta fall kan ses på det sätt som El Sistema presenteras på. Enligt Lindgren och Bergman har efterfrågan och marknad fått allt mer inflytande i dagens skola, vilket kan hänga ihop med det faktum att kulturskolor får allt mindre budgetanslag (Rostvall & West, 1998). El Sistema beskrivs ha hittat sin unika nisch genom att legitimera verksamheten med social utveckling som mål (Lindgren & Bergman, 2014). Både Rostvall och West (1998) och Dillon (2007) tror att musikundervisningens roll i samhället håller på att förändras, med en tydligare profil mot att fungera som verktyg för sociala mål.

I resultatet för den här studien synliggörs en på vissa sätt förändrad musiklärarroll, i jämförelse med lärare vid kulturskolor. Detta syns bland annat genom att lärarna arbetar under andra förhållanden – de träffar eleverna tre gånger i veckan, undervisningen sker enbart i grupp och lärarna undervisar dessutom tillsammans. Att undervisningen är placerad på elevernas grundskola, vilket ger lärarna en annan helhetsbild av varje elev samt en annan möjlighet till bredare samarbeten, kan ses som en stor förändring jämfört med en traditionell kulturskolelärarens roll. I den bemärkelsen kan rollen för lärare vid El Sistema beskrivas som mer socialt inriktad jämfört med en kulturskolelärarens roll. Det går också att se på det sätt som föräldrar och familj engageras i till exempel Vänstay.

6.3 Vikten av tydliga uppdrag

Det är påtagligt att lärarna känner dels oro men också press kring vad de upplever som otydliga förväntningar att arbeta efter. De mål som finns upplevs inte vara konkreta nog och lämnar stort utrymme för tolkning, vilket stämmer överens med vad Rostvall och West (1998) visar i sin undersökning om hur lärare uppfattar mål för sin undervisning. Som exempel diskuterar lärarna innebörden av att ”musik används som redskap för social och mänsklig utveckling” (Malmö stad, u.å.a) och menar att detta får olika innebörd beroende på vem som svarar. För lärarna kan det innebära konkreta arbetsmetoder och en naturlig del av undervisningen men för en politiker kan det snarare handla om att lösa sociala problem på samhällsnivå. Att definiera begrepp samt att genom dialog skapa en gemensam syn mellan lärare och ledare blir väsentligt.

Att inte ha diskuterat detta tillräckligt gör att lärarna oroas över huruvida de faktiskt ska kunna argumentera för och legitimera sin undervisning ifall de inte lyckas nå upp till målen. Det blir också möjligt att undvika denna press på lärarna genom att i enlighet

med Borchert (2012) och Winner, Goldstein och Vincent-Lancrin (2013) vara försiktig med uttalanden i vilka det påstås att El Sistema räddar världen, när det inte finns tillräckligt med forskningsbaserade belägg för det. Sådana uttalanden leder till en mycket stor press på lärarna, vilka framhåller ödmjukhet inför sitt uppdrag att lösa sociala problem i de områden där de undervisar. Att i ett socioekonomiskt svagt bostadsområde försöka lösa sociala problem med hjälp av musikundervisning är något som de inte känner sig bekväma med, dels för att de inte har utbildning till socialt arbete i den bemärkelsen, men också för att de inte har resurser. Detta kan ses som en konflikt till Kulturnämndens (u.å.) beskrivning av El Sistema som sitt ”främsta bidrag för att nå Malmö stads mål om en socialt hållbar stad” (s. 1).

Vänstay är ett tydligt exempel på hur lärarnas egna mål och visioner inte stämmer överrens med vilka förväntningar de arbetar efter. Lärarna vill fokusera på att hitta former för hur så många elever som möjligt ska utvecklas och känna gemenskap genom musiken, men att arbetet med Vänstay och integrationen av föräldrar inte känns lika naturligt i deras lärarroller. Lärarna ser eleverna och deras utveckling i centrum, vilket i fallet om Vänstay krockar med de sociala målsättningar som de arbetar efter. Att lärarna beskriver Vänstay som en källa till utanförskap för de elever som inte har föräldrar eller vars föräldrar inte dyker upp blir också en kritisk punkt i förhållande till visionerna för El Sistema.

Politiska och ekonomiska intressen har enligt Rostvall och West (1998) fått allt större inflytande i dagens skola, vilket syns även i resultatet för denna studie. Lärarna talar om många beslut och många som vill vara med och bestämma, samt mål som de upplever sätts utifrån vad som genererar mest pengar eller är strategiskt smart för politiker som vill ”sätta sig själva på kartan” (Moa). Houmann (2010) menar att dialog, möjlighet att få fatta egna beslut, tid för samtal och en öppen miljö är centrala aspekter för skapandet och utvecklingen av lärares handlingsutrymme. Detta stöds av resultatet i den här studien där lärarna inte känner delaktighet kring denna process. Lärarna upplever att de inte får vara med i diskussioner kring El Sistema samtidigt som det är de som faktiskt utför själva arbetet. En jämförelse med El Sistema i Göteborg som sker i projektform kan här vara relevant att diskutera. Att verksamheten där sker i projektform skulle kunna innebära att El Sistema i Göteborg har ett större behov av att legitimera sin verksamhet, och därför framhäver den sociala aspekten. Detta genererar enligt lärarna i den här studien mer ekonomiskt stöd än musikverksamhet i sig.

En intressant fråga i sammanhanget är huruvida lärarnas oro kring vad de förväntas stå för och uttrycka kring sitt arbete kan vara obefogad. Finns det verkligen en press uppifrån om att ”säga rätt sak” eller är det en fråga från lärarnas sida upplevd och kanske obefintlig sådan? Detta är något som bör diskuteras vidare, men enligt den information och kunskap som jag har tagit del av så verkar det ändå som att det är mycket som står på spel. Detta gäller till exempel ekonomiska bidrag från olika aktörer där olika specifika syften styr vilka verksamheter som får ta del av detta. Bakgrunden om att vara Kulturnämndens (u.å.) främsta bidrag om att nå Malmö stads mål om en socialt hållbar stad ger också höga förväntningar på lärarna som fått uppdraget att utföra detta arbete.

6.4 Medial uppmärksamhet

I den här studien synliggörs en upplevelse av oro bland lärarna på El Sistema i Malmö. Oron grundar sig bland annat i den mediala uppmärksamhet som riktas mot verksamheten samt hur situationen kommer att se ut den dag då det är nya trender som gäller. Att lärarna kan leva på uppmärksamheten nu men inte veta vad som händer sedan upplevs som problematiskt. Undervisningen påverkas dessutom av den mediala uppmärksamheten, genom att lärarna inte får kontinuitet eftersom det ofta kommer reportrar, filmare och journalister på besök, vilket tar upp mycket tid. Detta verkar dels vara ett problem för planeringen av undervisningen och dels vara en källa till press för lärarna – att de inte bör tacka nej. De upplever också att det kan bli för mycket även för eleverna, främst vad gäller konserttillfällen.

Att El Sistema presenteras som en räddande metod utåt sett är ett annat dilemma, enligt lärarna. Kommentarer från kollegor på andra orter, vilka ser El Sistema som en metod för att lösa problem, upplevs ge en orättvis bild av verksamheten (se 6.4). I resultatet synliggörs också lärarnas upplevelse av att involverade barn i El Sistema kan påverkas negativt av att pekats ut som socialt utsatta och därför är i behov av att räddas, vilket de menar är fallet i till exempel den film som spelades in med filmare från Göteborg (se 5.4). Att det enligt en av lärarna finns en risk för att det blir ett ”vi och dem-perspektiv” genom det sätt som El Sistema talar om den sociala aspekten av sin verksamhet på, kan ses som en motsättning till målen för El Sistema om social inkludering och rättvisa i samhället, vilka beskrivs av Sistema Global (2013).

Angående relationen till kulturskolan är det påtagligt att lärarna i studien upplever att El Sistema är en källa till avund. Enligt Moa skapas två världar för El Sistema respektive kulturskolan. Att lärare vid kulturskolan blir uppsagda samtidigt som nya lärare anställs vid El Sistema menar hon att hon måste vara ödmjuk inför, även om pengarna kommer från olika håll. Att lärarna betonar att deras arbete inte är speciellt jämfört med någon annans kan ses som ett sätt att avdramatisera detta. Moa säger att hon ibland funderar på om El Sistema är ett luftslott och att det arbete som de utför går ut på ungefär samma sak som det gör i kulturskolan. Hon menar att hon har full förståelse för den skepsis som hon upplever från lärare vid kulturskolan, och tycker att det är problematiskt att den mediala uppmärksamhet som nu riktas mot El Sistema tar ljuset ifrån det arbete som utförs vid kulturskolan. Lärarna i studien skulle helst se att de var en naturlig del av kulturskolans verksamhet. Enligt Lindgren och Bergman (2014) är relationen mellan El Sistema och kulturskolan i Göteborg något otydlig, på det sättet att El Sistema både kategoriseras som en kulturskola och som något annat. De menar att detta skulle kunna bero på påverkan av marknad och efterfrågan. Sammantaget skulle det kunna vara så att det finns både för- och nackdelar med hur El Sistema profileras och kategoriseras, men att det främsta skälet till att vara en extern verksamhet är de ökade möjligheterna till ekonomiskt påslag. Detta verkar påverka klimatet mellan lärare som alla är anställda vid kulturskolan men som jobbar i olika delar av verksamheten negativt.

6.5 Framtiden

Resultatet för studien visar att lärarna känner viss oro inför framtiden för El Sistema i Malmö. Lärarna beskriver att det bland ledare råder en övertro vad gäller effekter av verksamheten och lärarna framhåller istället hållbarhet som ett viktigt mål, samt vikten av att använda de resurser som finns. Även i detta sammanhang tycks dialog och lärarnas delaktighet i diskussioner vara något som efterfrågas. Detta stöds av Houmann (2010) som diskuterar just dessa faktorer som viktiga för lärares handlingsutrymme. Lärarna i den här studien menar att de har många idéer och förslag på hur El Sistema hade kunnat utvecklas, men menar samtidigt att de i slutändan inte har något att säga till om. Samtidigt menar Kim att det inte är deras jobb att planera verksamheten på ett större plan. Det tycks råda en viss passivitet bland lärarna vad gäller framtiden för El

Sistema i Malmö. Detta kan bero på det faktum, vilket lärarna beskriver, att de enda sedan starten har fått uppleva många beslut och olika beslutsfattare som påverkat deras arbetssituation.

I enlighet med Hargreaves och Goodson (2003) så kan beslut eller reformer bestämda uppifrån rörande lärarnas uppdrag bli påfrestande för lärarna. Detta kan ses i relation till Houmanns (2010) beskrivning av dagens samhälle, i vilket det ställs allt större krav på snabb förändring även i skolan. Att lärarna vill hitta sin form och ett koncept som fungerar för El Sistema är en annan punkt som de vill jobba med. Istället för att kopiera konceptet från Göteborg betonas en lokal anpassning av El Sistema utifrån de behov och intressen som styr på det lokala planet, i enlighet med det Abreu uttrycker i Tunstall (2012). Vänstay är en av de delar som lärarna på sikt hoppas kunna hitta en lämplig variant av, och pekar på att det hittills inte har känts som att Vänstay har varit tillräckligt meningsfulla och naturliga samlingsplatser. En stor skillnad mellan El Sistema i Malmö och Göteborg är att verksamheten i Göteborg sker i projektform och i Malmö som långsiktig verksamhet. Även om lärarna i den här studien känner oro inför framtiden så har de jämfört med lärare i Göteborg inget slutdatum för sina arbeten.

6.6 Slutsatser och studiens bidrag

Studiens resultat har belyst arbetet med El Sistema i Malmö ur lärarnas perspektiv. Detta har bidragit till att ge en tydligare bild av verksamheten. Jag kan se skillnader i min egen syn på El Sistema nu mot hur den var innan studien påbörjades, då den bild som jag hade främst var baserad på det som jag hade hört i media. Att gå in på djupet och få höra lärarnas egna historier har varit mycket intressant och givande. Det har också gett mig som blivande musiklärare mer kunskap om vad en musiklärares profession kan innehålla.

El Sistema är fortfarande en relativt ny verksamhet i både Malmö och på ett nationellt plan. Den här studien visar att det finns ett behov av dialog mellan lärare och ledare kring hur verksamheten ska utformas samt vilka mål arbetet ska sträva efter. Detta för att lärare inte ska uppleva press och oro kring otydliga uppdrag eller förväntningar. Dialog och diskussion krävs också kring definitioner av olika begrepp för att skapa en gemensam syn kring dessa. Samtidigt bör det också framgå till vilken grad konceptet ska kopieras till olika orter och huruvida olika delar av konceptet får eller inte

får anpassas eller ändras på ett lokalt plan, utefter de behov som finns. Enligt grundaren för El Sistema så bör formen och konceptet för El Sistema anpassas efter behov på en lokal nivå (Abreu i Tunstall, 2012) och detta kan vara något som bör betonas vid nyetablering av El Sistema på fler svenska orter.

En intressant slutsats är att musikundervisning i sig inte verkar räcka för att legitimera musikverksamheter idag, utan att musiken helst ska vara ett verktyg för att uppnå något annat – i detta fall social förändring. Diskussioner kring vilken syn som vi medborgare vill ha kring kulturens egenvärde på ett samhällsplan kan ses som ytterst viktigt i sammanhanget. Därmed inte sagt att musiken som verktyg bör undvikas. Musik kan i många fall generera positiva effekter på många områden, men att musiken i sig inte ska kunna vara viktig nog vill jag se mer diskussioner kring.

Angående titeln för den här uppsatsen (*Två världar*) syftar den till olika spänningsfält inom El Sistemas verksamhet. Ett av dessa är relationen mellan El Sistema och kulturskolan, med fokus på lärarna. Att lärarna på El Sistema upplever att det till viss del råder en skepticism och kanske till och med avundsjuka sinsemellan är något som har synliggjorts i den här studien, vilket skulle kunna beskrivas som att det blir *två världar*. Att det enligt lärarna finns en risk med att El Sistema presenteras som en räddande problemmetod, med den sociala aspekten i fokus, kan också riskera att ge upphov till ett ”vi-och-dem-perspektiv” (se 6.4). Detta skulle också kunna kopplas till det sätt som exotisering av föräldrar från ”främmande” kulturer i vissa fall sker, där *två världar* kan skapas utifrån normer om vad som är vanligt eller ej (se 3.2.3 och 5.4). Ytterligare en aspekt gäller det som en av lärarna i studien beskriver som *två världar* vad gäller förutsättningar och miljö i jämförelsen mellan det område i vilket hon själv bor, jämfört med det där El Sistema är placerad (se 5.3). Alla dessa spänningsfält är viktiga att belysa, särskilt när El Sistema med sin vision om inkludering kanske i vissa fall riskerar att få motsatt effekt.

6.7 Vidare forskning

Resultaten för studien är avgränsade till endast El Sistemas verksamhet i Malmö. För att kunna dra paralleller för resultaten till fler El Sistema-skolor krävs en större studie. Resultaten kan däremot jämföras med vad som har undersökts på andra skolor och på så sätt bidra till en tydligare bild av El Sistema-verksamheter i Sverige. Detta i sin tur kan

vara till grund för att på ett nationellt plan diskutera fram en gemensam syn kring vad El Sistema ska eller får innebära. Det faktum att El Sistema i Sverige och framför allt Malmö är relativt nytt gör det svårt att än så länge kunna se vilka resultat och effekter som genereras på ett större plan. På sikt är detta däremot något som det kommer att behövas mer forskning kring, inte minst vad gäller målet om ett socialt hållbart Malmö. En annan intressant fråga är hur föräldrar och familjer ska engageras i El Sistema, och vilken roll detta spelar för inkludering och social utveckling.

Vad gäller musiklärarens profession samt hur denna kommer att utvecklas på sikt är ett annat intressant ämnesområde. Hur kommer musiklärarens sociala ansvar att se ut i framtiden? En annan aspekt är den svenska kulturskolans legitimitet. Hur ska svenska kulturskolor utvecklas för att kunna konkurrera med andra aktörer på marknaden? Kommer musikundervisning kunna legitimeras för konstens skull eller kommer konsten som redskap att vara avgörande för huruvida verksamheter legitimeras? Och hur kommer relationen mellan kulturskolan och El Sistema att utvecklas?

7. Referenser

- Abreu, J. A. (2009, 18 februari). *Jose Antonio Abreu: The El Sistema music revolution* [Videofil]. Hämtad från <https://www.youtube.com/watch?v=Uintr2QX-TU>
- Borchert, G. (2012). *Sistema Scotland: a critical inquiry into the implementation of the El Sistema model in Raploch*. University of Glasgow.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Dillon, S. (2007). *Music, meaning and transformation. Meaningful music making for life*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Fjällström, R. (2006). *Lärares yrkesetik*. Lund: Studentlitteratur.
- Fundación Musical Simón Bolívar. (2013). *EL SISTEMA EN EL MUNDO*. Hämtad 2014-11-13, från <http://fundamusical.org.ve/category/el-sistema/el-sistema-en-el-mundo/#.VGR2uPmG-sJ>
- Göteborgs universitet. (2010). *El Sistema – musik som verktyg för social utveckling, 7.5 hp*. Hämtad 2014-11-21, från http://utbildning.gu.se/kurser/kurs_information?courseId=MVK887
- Hargreaves, A., & Goodson, I. (2003). Series editors' preface. I: J. Sachs. *The activist teaching profession* (s. ix –xii). Buckingham: Open University Press.
- Harkins, C. (2014). *Evaluating Sistema Scotland*. Glasgow: GCPH.
- Houmann, A. (2010). *Musiklärares handlingsutrymme – möjligheter och begränsningar*. Diss. Lund: Lunds universitet, Musikhögskolan i Malmö, 2010. Malmö.
- Kulturförvaltningen. (2013). *Remiss avseende Slutrapport från Kommission för ett socialt hållbart Malmö Stad*. Hämtad 2014-11-10, från http://malmo.se/download/18.29aeafd91411614c89674e5/Malm%C3%B6komm_issionen.pdf
- Kulturnämnden. (u.å.). *Verksamhetsplan 2014*. Hämtad 2014-11-10, från <http://malmo.se/download/18.a81ab142d709775422ea/1387195228697/11.+Verksamhetsplan+2014.pdf>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindgren, M., & Bergman, Å. (2014). El Sistema som överskridande verksamheter – konstruktioner av ett musikpedagogiskt forskningsprojekt. I T. K. Häikiö, M.

- Lindgren & M. Johansson (red:er), *Texter om konstarter och lärande* (s. 107-130). ArtMonitor. Göteborg: Göteborgs universitet, Konstnärliga fakulteten.
- Malmökommissionen. (2013). *Malmös väg mot en hållbar framtid. Hälsa, välfärd och rättvisa*. Hämtad 2014-11-05, från http://malmo.se/download/18.3108a6ec1445513e589b92/1393252195410/malmo%CC%88kommissionen_slutrapport_2014.pdf
- Malmö Stad. (u.å.a). *El Sistema*. Hämtad 2014-11-13, från <http://malmo.se/Kultur--fritid/Kultur--noje/Kurser--undervisning/Malmo-Kulturskola/Varverksamhet/El-Sistema.html>
- Malmö Stad. (u.å.b). *Vårt uppdrag*. Hämtad 2014-11-13, från <http://malmo.se/Kultur--fritid/Kultur--noje/Kurser--undervisning/Malmo-Kulturskola/Omkulturskolan/Vart-uppdrag.html>
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur AB.
- Rostvall, A-L., & West, T. (1998). *Handlingsutrymme. Om utvecklingsarbete i musikundervisning*. Stockholm: KMH förlaget.
- Sistema Global. (2013). *El Sistema and El Sistema-inspired programmes: Literature review key findings and executive summary*. Hämtad 2014-11-20, från <http://www.scribd.com/doc/221736762/ES-Full-Version>
- Stiftelsen El Sistema. (2014a). *Om El Sistema-barn*. Hämtad 2014-11-13, från http://www.elsistema.se/?page_id=12
- Stiftelsen El Sistema. (2014b). *Nio kommuner har beviljats medel för att starta upp El Sistema*. Hämtad 2014-11-13, från <http://www.elsistema.se/?p=3159>
- Stiftelsen El Sistema. (2014c). *Stiftelsen El Sistema*. Hämtad 2014-11-13, från http://www.elsistema.se/?page_id=274
- Stiftelsen El Sistema. (2014d). *Pedagogiskt förhållningssätt*. Hämtad 2014-11-13, från http://www.elsistema.se/?page_id=214
- Sistema Scotland. (u.å.). *Transforming lives with music*. Hämtad 2014-11-28, från <http://makeabignoise.org.uk/>
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

- Tunstall, T. (2012). *Changing lives: Gustavo Dudamel, El Sistema and the transformative power of music*. New York: WW Norton & Co.
- Vetenskapsrådet. (u.å.). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2014-11-21, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Malmö: Studentlitteratur.
- Winner, E., Goldstein, T.R. & Vincent-Lancrin, S. (2013). *Art for art's sake? The impact of arts education*. Paris: OECD.

Bilagor

Bilaga 1 – Samtyckesblankett till informanter

Musikpedagogisk studie HT-14

Jag är studerande vid Musikhögskolan, Lunds universitet, och genomför under höstterminen 2014 en studie om musikpedagogik. Ämnesområdet är El Sistema i Malmö och min avsikt är att intervjua lärare som arbetar i den verksamheten. Intervjuer kommer att genomföras enskilt och dessa kommer att dokumenteras genom ljudupptagning. Informanters intervjusvar kommer att kunna användas som citat men all information behandlas konfidentiellt – med fiktiva namn. Studien kommer att i form av en uppsats att publiceras på nätet.

Jag ser fram emot intervjuerna!

Med vänliga hälsningar,

Jenny Fransson

Musiklärarkandidat, Musikhögskolan i Malmö

Konstnärliga fakulteten vid Lunds Universitet

Härmed samtycker jag till att delta konfidentiellt i intervju:

Deltagarens namn (var god texta)

Deltagarens underskrift

Ort och datum

Bilaga 2 – Intervjuguide

- Berätta om din egen bakgrund – t.ex. instrument, utbildning och yrkeserfarenhet!
- Hur skulle du kortfattat beskriva El Sistema för en person som inte känner till det?
- Hur arbetar du med eleverna vad gäller den konstnärliga biten av El Sistema?
 - Finns det några konstnärliga mål? (Hur jobbar ni efter dem?)
 - Ser du några konkreta konstnärliga resultat för bland dina elever?
- Ibland pratas det om El Sistema som ett socialt arbete. Hur ser du på det?
 - Finns det några uttalade sociala mål? (Hur jobbar ni efter dem?)
- Det finns olika meningar om vad som ska ingå i musiklärarens roll, vad gäller det konstnärliga och den sociala aspekten. Hur tänker du själv kring detta?
- Vilket anser du vara det viktigaste målet för El Sistemas verksamhet?
- Hur hade du velat att El Sistemas verksamhet i Malmö skulle se ut om 10 år?
- Har du något som du vill tillägga eller kommentera av det som vi har pratat om?